

תמצית הדרך

סיכומים קצרים וברורים ללומדי הדרך היומית

גליון 47 ללומדי דף הכולל | בנא בתרא קפ"א. עד קמ"א. | כסלו ה'תשפ"ה

קכ"א: הא דמהני הפרת נדרים בג' הדיוטות או היד מומחה דהוי כבית דין, אבל הפרה סגי בעל לחודיה ואפילו הדיוט, לביש לומדים מ'יודבר משה את מועדי ד', ולא נאמרה כאן שבת, ללמד שרק מועדי ד' צריכים מומחים ולא מועיל ג' הדיוטות או יחיד מומחה, דאין לך מומחה כמשה רבינו וקאמר ליה רחמנא עד דאיכא אהן בהך, דכתיב "ויאמר ד' אל משה ואל אהרן וכן הוחדש שנה אחת, ככח מומחים, ואין בית דין שקול מוסיפים עליהם עוד אחד, אבל נדרים א"צ מומחים (וראשי המטות היינו שבמומחה מספיק יחיד), וכן לומדים שרק מועדים צריכים קידוש לקדש את החדש על פי הראיה, דראש בית דין אומר מקודש וכל העם עונים אחריו מקודש מקודש, דכתיב "אשר תקראו אותם" קרי ביה אחם, ותרי זמני מקודש נקדש מדכתיב "מקראי קודש", ועי' מתקדש המועד בזמנו, אבל אין קידוש מיוחד על המועד, אבל שבת א"צ קידוש בית דין, דלעולם היום השביעי הוא שבת, דכתיב "מועדי ד' יתרא, והפרה לדורות לומדים בית שמאי כמו בשאר מצוות, דמ"ז הדבר" לומדים אין אה.

לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים שבנות ישראל היו יוצאות בהם בכלי לבן שאולים אפילו שיש לה משלה, שלא לבייש את מי שאין לו.

השמחה ביוה"כ היא מחמת שהיא יום סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות אחרונות (דג' פעמים עלה משה לרומם למי יום, ו' סיון עד י"ז תמוז, ו"ח תמוז (להתפלל שיתרצה הקב"ה על עוון הגעגול) עד י"ח אב, ואז פסל שני לוחות חדשים ועלה בכ"ט אב והיה מול' אב עד י' תשרי, ואז נתרצה הקב"ה בשמחה לישראל ואתו היום יד משה והלוחות בידי.

והשמחה בט"ו באב - י"מ משום שהותרו שבטים לבוא זה בזה דפסק דור של באי הארץ והותרה הסבת נחלה, אמנם אם נשארו בני אדם מאותו הדור עדיין הם באיסורים, אבל בני אדם שלא היו באותו הדור מותרים, (דכתיב "זה הדבר"), (ו"מ שבט"ו באב כלו מתי מדבר, וטעות הוא בידם, דאיסור זה נאמר לבאי בארץ בעברות מואב ולא לדור המדבר).

ו"מ (כל אלו לא פליגי, אלא כל אחד קיבל אחרת מרבו) ששבט בנימין הותר בו לבוא בקהל, (דכתיב "איש ממנו אל יתן").

ו"מ מפני שכלו בו מתי מדבר (דכל ערב תשעה באב היה כרוז יוצא הכל יצאו לחפור חפירות וישבים בהם, ובעשרית הכרוז יוצא יבדלו החיים מן המתים, ומתו כל שנה ט"ו אלה ופרטוטו, וכן עשו כל שנה, ובעשרה האחרונה עשו כן ונמצאו שלמים, אמרו שמא טעניו בחשבון, וכן עשו ב"ב וכן ב"א וכן ב"ב וכן ב"ג ובי"ד עד דאיתמלא סיהרא, כיון דאיתמלא סיהרא אמרו ביטל הקב"ה אותה גזירה כשה מעלינו ועשו משה ושמוחה יום טוב), וחזר הדיבור למשה פה אלא פה ככתחילה, אבל אם הוצרכו ל"דיבור כמו במעשה דקרא שהיה אחי עמרם מרגלים היה מדבר על"מ מלאך או באורים ותומים, אי נמי לא היה מדבר עמו אלא על"מ מעשה הצריך להם.

קכ"א: וי"מ שביים זה ביטל הושע בן אלה את השומרים ששם ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל לאחר שראה שגלו עגלי הזהב.

ו"מ משום שביים זה ניתנו הרוגי ביתר לקבורה (ותיקנו ברכת הטוב והמטיב (שהיא מדובר, משא"כ ג' ברכות ראשונות), הטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה).

ו"מ משום שביים זה פוסקים מלכרות עצים למערכה, שישמש כוחה של חמה וממילא יש בעיצם הלוחות ומעלים עשן וגם מלכרות תולעת, ושמונה מפני שהשלימי מצוה גדולה כזו, (ומינים זה ואילך שהלילות מתארכים והימים מתקצרים צריך להוסיף על לימודו גם בלילה, והמוסיף יוסיף ימים, ומי שלא מוסיף תקביריה אימיה - ימות בחצי ימיו).

שבעה קיפלו את כל העולם כולו ושימשו זה את זה, מתושלח ראה את אדם רמ"ג שנה, שם ראה את מתושלח צ"ח שנה, ומתושלח מת' ז' ימים לפני המבול, והוליד את ארפכשד

כשהיה בן מאה שנתיים אחרי המבול, (ולמן ג"כ ראה את אדם ואת שם, וחשיב הכא רק צדיקים גמורים ששימשו זה את זה, ולא ס"ל טען זה מטטרון, דהנה ליה למימר שנים קיפלו את כל העולם, אלא "ולא דהאי" ואינו כי לקח אותו אלוים" היינו שמת בחצי ימיו), יעקב ראה את שם ל' שנה, עמרם ראה את יעקב (סברא הוא, שהרי קהת אביו היה מיורדי מצרים, ויעקב חי במצרים י"ז שנה ובאותם שנים נולד עמרם לקהת), אחיה השילוני ראה את עמרם ולא ס"ל להאי תנא שאליהו זה פנחס, דא"כ לימא משה ראה עמרם ופנחס ראה משה ועדיין הוא קיים וא"כ להזכיר את אחיה. (ואחיה השילוני נכנס לארץ ולא מת במדבר, דלא נגזרה מיתה במדבר על ששבו לוי ומבואר בדברי הימים שאחיה היה לוי, דכתיב "במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה" - מי שפקודיו מבן עשרים יצא ששבו של לוי שפקודיו מבן שלשים (י"מ) שהכונה ל' יום, שהיו הלויים נמנין מבן חדש ומעלה לפדות עליון הבכורות. והרשב"ם מקשה א"כ למה לא כתוב שפקודיו מבן חודש. ולכן מבאר הרשב"ם שהכונה ל' שנה, כדכתיב "בני גרשון קהת ומריי מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה", וההוא חשבון קטט שאותו חשבון כנגד חשבון של ישראל הוא, דביצאי צבא קפיד רחמנא, דבישראל כתיב "ול יוצא צבא" ובלויים כתיב "מבן שלשים שנה וגי כל הבא לצבא לעבדו" וגו'), אבל בשאר השבטים נשארו רק כלב ויהושע, או מי שהיה פחות מבן כ' או יותר מבן ס', כמו יאיר בן מנשה שנכנס לארץ שנאמר עליו "וינו מהם אנשי העי כשלושים וששה איש" והיינו יאיר שהיה שקול כרובה של סנדרהין, וא"כ גם אם אחיה היה משאר שבטים י"ל שהיה בן ס"א ביציאת מצרים וראה את עמרם ה' שנים), ואליהו ראה את אחיה השילוני ועדיין הוא קיים.

קכ"ב: חלוקת הארץ -

ארץ ישראל נתחלקה לשבטים וכל שבט קיבל חלק שוה, ולא לאנשים בחלוקה שוה לכל איש ואיש, דכתיב "בין רב למעט" - כל שבט יקח מה שיתן לו הגורל בין אם יש בו הרבה אנשים בין אם יש בו מעט אנשים.

עתידה ארץ ישראל להתחלק ל"ג שבטים - ל"ג חלקים שוים, וששט ולו יקבל חלק כשאר שבטים, אבל מנשה ואפרים לא יקבלו חלק שוה, והחלק הוסף יהיה לנשיא מלך המשיח, שבתחילה לא נתחלקה אלא ל"ב ולוי היה לו חלק בארץ אלא כל שבט נתן לו ערים לשבת שהיו עיר מקלט, אבל מנשה ואפרים נתלו על חלקים דכתיב "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו ל'".

ארץ ישראל לא נתחלקה אלא בכסף, ואין הכונה שמי שקיבל קרקע גרועה קיבל כסף ממי שקיבל קרקע טובה יותר, אלא שמי שקיבל קרקע הקרובה לירושלים נתן למי שקיבל קרקע רחוקה יותר שהיא שוה פחות מפני שהיא רחוקה מביית המקדש וגם קרובה יותר לארץ העמים ויש לו דלאוג מהם, ל"א נתן לו כסף, ולרבי יהושע נתן לו קרקע.

ארץ ישראל לא נתחלקה אלא בגורל, והאורים ותומים, שהיה אלו עוזז מלוכז אורים ותומים, ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו, והיו לפניו קלפי של שבטים (ארגז ובו י"ב פתקים עם שמות י"ב השבטים) וקלפי של תחומין (ארגז ובו י"ב פתקים של י"ב חלקים שוים ישראל, ולא היה מספיק קלפי של תחומין ויגידו כל פעם איזה שבט מקבל עכשיו, דא"כ לא כל החלוקה היתה על פי גורל, וכתיב "אר בגורל" בלא הוצאת דיבור מפי), והיה אומר על פי רוח הקודש (אורים ותומים) בכל פעם איזה שבט יעלה בגורל ומה יקבל, וטרף בקלפי לפני שהוציא (יהי הממונה מערבה את השטרות היטב, שלא יאמרו שידע מה כתוב בשטר), וכמו שהיה אומר כך היה עולה (שבט זבולון בשבט עכו, שבט נפתלי תחום גינוסר), ועשו את שבטל שידעו שזו חלוקה ישרה, והשבטים המרובים לא ירנו על זה.

בחלוקת הארץ היה מי שקיבל שדה לבן ואחר שדה אילן וכדו', אבל לעתיד לבוא כל אחד יהיה לו חלק בהר

בשפלה ובעמק, והקב"ה מחלק להם בעצמו. יהושע וכלב לא נטלו חלקם בגורל אלא על פי ד', יהושע קיבל את תימנת סרח בהר אפרים, (ובמקום אחר כתיב תימנת חרס, שבתחילה פירותיה כחרס ולבסוף כשבאה לידו מסריוחים מרוב שומן כשמשמרים אותם יותר מדאי, ומעליותא היא שמום שומן וזכותו של יהושע גם, וי"א א'פכא שלבסוף הם היו שמנים יותר מדאי אלא במידה שיכולים להנכנס לאוצר והם משתמרים הרבה ומעליותא היא), וכלב קיבל את פרברי חברון וצפרים ושדות שמתוך לעיר, ולא קיבל את חברון עצמה, שהרי היא עיר מקלט.

ירושת הבן ונתן

קכ"ב: מנתני - אחד הבן ואחד הבה נתחלה, אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב, ואינו נוטל פי שניים בנכסי האם.

אין לפרש שחולקים את הנכסים בשוה, שהרי בן וכל יוצאי יריכו יורשים לפני הבה.

רב נחמן בר יצחק מבאר ששניהם נוטלים בראוי כבמחוקק, שאם מת הסבא אחרי האבא, גם בן הבן, וגם הבת אם אין בן, יורשים את הסבא, דכתיב "ובן אין לו" עיין עליו. והגמ' דוחה דכבר תני הכי גבי בנות צלפחד שירשו חלק הראוי לאביהם צלפחד בנכסי חפר (מלבד חלק אביהם שהיה מיוצאי מצרים). ועוד מאי אלא דקתני בספא, דרישא לא איירי בירושת האם.

רב פפא מבאר ששניהם נוטלים חלק בכורה אם מת הסבא אחרי האבא והאבא היה בכור, שגם בת אם אין בנים נוטלת חלק בכורה של אביה. והגמ' דוחה שגם דין זה נאמר לגבי בנות צלפחד שהיה בכור, ונטלו בנותיו גם חלק בכורות. ועוד מאי אלא.

רב אשי מבאר שגם בן בין הבנים וגם בת בין הבנות אם אין בן יכול האב לומר שירשו את כל נכסיו. והגמ' שואלת דכבר שנינו כך בשם רבי יוחנן בברוקה, דיכול לומר כך על מי שראוי לירשו, דכתיב "ביום הנחילו את בניו" מנחיל לבני מה שירצה, כיון דבר יורשה הוא במקצת, אבל באחר הוא מתנה על מה שכתוב בתורה, וצריך לתת לו בלשון מתנה. ואין לומר שבא לסתום כדבריו, דהוי סתם ואח"כ מחלוקת דאין חלקה כסתם, ועוד מאי אלא.

מר בר רב אשי מותר דבן ובת אם אין בן שווים בין בירושת האב בין בירושת האם, אלא שהבן נוטל פי שניים בנכסי האב ולא בנכסי האם, אבל בת אינה יורשת אף מאב פי שניים דכתיב "ויולדו לו בנים וכו'".

הבנות ניזונות מנכסי האב בזמן שיש נכסים מרובים הבנים יירשו והבנות זונות, ובנכסים מועטים הבנות זונות והבנים ישאלו על הפתחים, דכך כותב לאשתו 'במן נוקבן דיהווי לכי מינאי יהון מיתזון מנכסאי עד דתלקח לגבורין'. ואין הבנות ניזונות מנכסי האם בין בנכסים מרובים בין בנכסים מועטים, והבנים יורשים הכל.

ירושת בכורה

התורה נתנה זכות מיוחדת לבכור בירושה, שהוא נוטל פי שנים מכל אחד מהתורשים, דכתיב "כי את הבכור את השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצאו לו, כי הוא ראשית אונו לו משפט הבכורה". ובדפדפי הבאים (קכ"ג - קכ"ז) יבוארו דיני ירושת בכורה, כמה הבכור נוטל פי שנים ובמה לא, ועוד.

קכ"ג: כמה נוטל הבכור - הבכור נוטל פי שנים מכל אחד מהאחים כגון שאם היו חמשה אחים מחלקים את הנכסים לשש חלקים והבכור נוטל פי שנים מכל אחד מהאחים, אבל אינו נוטל פי שנים מכל האחים יחד והיינו שני שליש

מנהכסים, דכתיב "והיה ביום הנחילו את בניו" יש כאן רבוי נחלה לאחים. ואם תאמר שלומדים מזה כרבי יוחנן בן ברוקה הנ"ל, הרי כתיב "ובני ראובן בכור ישראל, כי הוא הבכור, ובחללו יצועי אביו ניתנה בכורתו לבני יוסף בן ישראל, ולא להתייחס לבכורה", וקיבל פי שניים משאר האחים, והוי גילוי מילתא מדברי קבלה. ואם תאמר שישא ללמוד "מבכורתו" ל"בכור", אלא כתיב "והבכור ליוסף", ואם תאמר מנלן שיוסף קיבל פי שנים מכבוד האחים, הרי כתיב "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך", ואין לומר שנטל תוספת דיקלא בעלמא, דכתיב "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" נגד שני שבטים, דהארץ נתחלקה לשבטים. והא דכתיב בחרבי ובקשתי היינו בתפילה ובבקשה להתפלל על בניו, וזכה ע"י התפילה לקנות הבכורה מעשיו.

ראובן הפסיד את הבכורה מפני שחילל יצועי אביו, ויוסף קיבלה (ואמנם אינו בכור אלא לירושה, אבל ראובן נשאר שמה הבכור), ולו קיבל משום שכלכל את יעקב, דאי"כ היה ליעקב לתת משלו לפי משל שאר האחים, ובאמת נתן לו משלו ממון וכן ברכות "וידעו לרוב" שאין עין הרע שולטת בהם, וימאל אביך ויעורר", אלא באמת היתה הבכורה ראויה לצאת מורחל שיוסף יהיה ראשית אוננו, אלא שהקדימתה לאה ברחמים, שהיתה שומעת על פרתש דרכים שאומרים שהיא תינשא לעשיו הרשע, והיתה בוכה עד שגששו ריסי עיניה, (וזהו ועיני לאה רכות, דאין הכונה לגנאי שהרי ריסי אפי' בבהמה טמאה אמר הכתוב "אשר איננה שטורה") וי"מ רכות שמתנותיה ארוכות כהונה לויה ומלכות), וראה הקב"ה ששנואים מעשי עשיו בפניה (וזהו "כי שנואה לאה"), ויפתח את רחמה, והחזיר הקב"ה לרחל את הבכורה מתוך צניעות שהיתה לה, שבסרה הסימנים לאחותה (שאמרה ליעקב שלבן יתן לו את לאה בליה, ואמר לה שהוא אחיו ברמאות, והדבר מותר דכתיב "ועם יעקש תיפתל", ומסר לה סימנים שתאמר לו בליה, וכשראתה רחל שלאה עומדת להתבייש מסרה לה את הסימנים).

ויכבד נולדה במצרים בין החומות, והיא השלימה לשבעים נפש, ואין לומר שהיתה זו התאומה שנולדה עם דינה, שהרי איתא שנולדה האומה עם בנימין.

קב"ג: יעקב הלך מלבן כשיוסף נולד, משום שראה שאין זרעו של יעקב נמסר אלא ביד זרעו של יוסף, ומה שמצינו שהכה דוד את עמלק, הרי היו עמו מבני מנשה, ומה שמצינו שמבני שמעון הכו את הר שעיר וישבו שם, היו בראשם בני ישעיי שהוא מבני מנשה.

במה הבכור נוטל פי שנים ובמה לא

איתא בבכורות (נ"א): שאין הבכור נוטל פי שנים בראוי כמנוחוק, וחינו שרק ממון שהיה מנוחוק ביד האב הבכור נוטל בו פי שנים, אבל ממון שעדיין לא החזיק בו האב, אף שהוא ראוי להיות של האב, אין הבכור נוטל בו פי שנים, דכתיב "לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו". ולהלן יבואר מה נחשב ראוי ומה נחשב מנוחוק.

זרוע לחיים וקיבה שכבר הגיעו ליד האב הכהן. פשיטא שהבכור נוטל בהם פי שנים, ואם לא הגיעו ליד האב אינו נוטל פי שנים, ובמכירי כהונה, אם נשחטה הבהמה בחיי האב, אם מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיון, נוטל הבכור פי שנים.

הרשב"ם כתב שבמכירי כהונה מזכים לו זכוי גמור במתנות מיד כשנשחטו לפני ההפרשה, ובהמשך דבריו כתב שגמרו והקנו לו את המתנות שבהם בתוך הבהמה, והוי כמו שהוחזק בהם בחייו (וכאתו לידיה טיביליהו דיוצאים בדיינים).

מוקדשין - קדשי קדשים מגון טהוות ואטמות אין הבכור נוטל בהם פי שנים, דאינם ממון האב, דיש בהם מעילה כל זמן שנטל שנטחו. וקדשים קלים כגון שלמים שאין בהם מעילה מ"מ אינם ממונו, ואפי' נשחטו שיכול לאוכלם אינם של, בדנתן המקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מוקדשת, ועל כן אין הבכור נוטל פי שנים, אמנם לריה"ג שהם ממון ובעליל לכל דבר אף לקדש בהם אשה, דכתיב "ומעלה

מעל בד" " לרבות קדשים קלים שהם חייבי אשם גזילות אם כפר ושבע והודו, דהבשר והעור שלו, נוטל בהם הבכור פי שנים, ודווקא מחיים, אבל לאחר שחיטה אף לריה"ג משלחו גבוה קא זכו.

קב"ד שבח ששבחו נכסים אחר מיתת האב

שבחא בדידים - אם היתומים השיבחו את הנכסים, כגון שבנו בתים או נטעו כרמים, אין הבכור נוטל פי שנים.

שבחא דמילא - אם הניח האב בהמה מוכרתת או מושכרת לאחרים, ושבחא ממזילא שהש האחרים הורשים ועובדים בה, כלפי הירושים שאין טורחים בה חשיב שבחא דממילא, ויטל ולא חסרי בה מזונא, או שחיותה רועה באפר שאין צריכים להאכילה, וילדה, לחכמים אין הבכור נוטל פי שנים, דכתיב "**לתת לו פי שנים**", כמתנה דאינה מתנה עד שהגיעה ליד המקבל, ואינו יכול ליתנה לאחרים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ולרבי הבכור נוטל פי שניים, דכתיב "פי שנים" מוקיש חלק בכורה לחלק פשוט, והפשוט נוטל אף בראוי, וכיון דהוי שבח דממילא הוי כאלו הוחזק בהם האב, אבל בהשביחו יתומים אינו נוטל פי שניים, דלהכי אתני "בכל אשר ימצא אביך" (ולרבנן לומדים משם שנותנים לו את שני החלקים במיצר אחד כחלק פשוט, ונפקא מיניה שבמקום שיצא לו בגורל חלק פשוט יטול שם חלק בכורה, ואם יש ב' בנים לא יטול הפשוט את השדה האמצעית, אלא יטילו גורל על השדות החיצוניות ויטל הבכור האמצעית עמה. ולרבי י"ל דהאי סברא נפקא ליה מהקישא. ורבי לומד מ"לתת" שאם אמרו איני נוטל ואיני נתן רשאי", ורבנן לומדים דין זה מ"ל" שאינו זוכה עד שגיעע לידו).

וכן נחלקו רבי ורבנן בשחת שנעשתה שיבלים או שפרחי הדקל נעשו תמורים והוי שבחא דממילא.

וכן נחלקו לגבי חוב, שלרבי אם ירשו שטר חוב הבכור נוטל פי שנים, וכיון שהוא מוחזק בשטר הוי כשבח דממילא, אמנם במלוא על פה כיון שיכול לכפור אינו נוטל פי שנים. ונטול פי שנים בריבית מעכ"ם. ולחכמים לשיטת שמואל אינו נוטל פי שנים במלוא, ולא אמרינן דכיון שהמלוה נקט שטרא כמאן דגביא דמי, ומא"י שלחו (קכ"ד): שנטול פי שנים במלוה, דכמאן דגביא דמיא, אבל אינו נוטל פי שנים בריבית, דווקא מלוה כמאן דגביא דמי מחמת השטר, דהוי כמו משכון דנטול פי שנים בדעל חוב קונה משכון, אבל ריבית אף שכתוב בשטר ועבר הזמן, מ"מ הוי ראוי שהרי לא היה שלו מעולם.

יתומים שיצא עליהם שטר חוב
שאיבה חייב לאחרים (ומילתא באפי נפשה היא) הבכור נותן פי שנים מפני שכל הנכסים השתעבדו למלוה, ואם אמר איני נוטל פי שנים בירושה ואיני נותן פי שנים, אלא כנגד מה שאני נוטל, רשאי, ונפקא מיניה שצריך לתבוע את שאר הירושים, ואם אינו יכול לכופם מפסיד, וכן אם הלכו למדינת הים אין בית דין מורידים אותו לקרקע עד שישמעו מהי טענת היתומים.

דיקלא ואלים שגדל ונתעבה, או שהקרקע שירשו עלה בה שרטון וזבל ונתייפתה בכך, אף לחכמים הבכור נוטל פי שניים עדיין שמו עליו.

ולענין הלכה (במחלוקת רבי וחכמים הנ"ל), לרבי חייא עשה כדברי רבי עשה כדברי חכמים עשה, דמספקא ליה אם הלכה כרבי רק מחבירו או גם מחבריו. להשב"ם הספק הוא בכל מחלוקות רבי ורבנן. ולרב אסור לעשות כדברי רבי, דס"ל הלכה כרבי מחבירו, ועובר על "לא תטה משפט" דהא אם עשה אינו עשוי. ולרב מותר לעשות כדברי רבי דס"ל הלכה כרבי מחבירו. ולרבא אסור לעשות כדברי רבי, ואם עשה עשוי, דס"ל שמוטין לפסוק כחכמים.

אם יש חילוק בין קרקע למעות בירושת פי שנים בהלואה שנפרעה

לעיל נתבאר שבכור נוטל פי שנים רק בדבר שהיה מוחזק לאביו, ולא דבר שהיה ראוי להגיע לאביו, והגמרא לקמן דנה מה הדין בחוב שנפרע ע"י מעות או שהיתומים גבו קרקע, מתי זה נחשב מוחזק והבכור נוטל פי שנים, ומתי זה נחשב ראוי והבכור לא נוטל פי שנים.

קב"ה. **רבה** אמר שאם היתומים גבו קרקע על חוב שהיו חייבים לאביהם הבכור נוטל פי שנים, דהקרקע

השתעבדה לאביהם בחייו והוי כמאן מחזיק מוחזק, אבל אם גבו מעות אינו נוטל פי שנים, דמעוות שהלוחה להוצאה ניתנו ואלו הם מעות אחרים ולא חשיב מוחזק.

אבוי שואל
שאם הטעם שאינו יורש פי שנים במעות הוא משום שלא השאיר להם אביהם מעות אלו, א"כ גם בקרקע לא השאיר להם אביהם קרקע שהרי היה יכול לפרוע לבעל חוב מעות. ועוד שהרי הקרקע נחשבת ראוי, שהרי מטעם זה רבה עצמו אמר שבעל שאשתו מתה אינו יורש את הסבתא, אם אמר נכסי לסבתא ואחרין לירושי, ומתה הבת הירשת לפני הסבתא, דכלפי הבעל נקראים הנכסים ראוי, כיון שהסבתא היתה יכולה למכור את הנכסים, וא"כ ה"ה במלוה כיון שהלוחה היה יכול למכור את הקרקע ולתת למלוה מעות או קרקע אחרת, נחשבת הקרקע ראוי, אין הבכור נוטל בה פי שנים.

רבה מבאר
שמה שחילק בין קרקע למעות זה אליבא דבני מערבא, דס"ל שהבכור נוטל פי שנים במלוה, וקאמי שהניחא קרקע שהיתה משועבדת לאביהם, והיה יכול לטורפה בחובו אפי' מוקלמות, אבל מעות הרי הלווהו מעות אחרים, ולמה יטל בהם פי שנים, (ובהיחא סבתא אין הבעל נוטל אף בקרקע, כיון שהסבתא לא היתה חייבת כלום לאשה, והוי ראוי גמור), אבל לשיטת רבה עצמו אין חילוק בין קרקע למעות, ובין גבו קרקע בין גבו מעות אין הבכור נוטל פי שנים, דהבא לא היה מוחזק לא בקרקע ולא במעות.

רב נחמן אמר שאם גבו מעות נוטל פי שנים, ואם גבו קרקע אינו נוטל פי שנים, דמעוות הלווה ולא קרקע, ובמעות חשיב מוחזק.

ואבוי שואל
שאם הטעם שאינו יורש פי שנים בקרקע משום שלא השאיר להם אביהם קרקע, א"כ גם במעות לא השאיר להם אביהם מעות אלו, ועוד שהרי לרב נחמן עצמו בעל חוב גובה קרקע שגבו היתומים עבור חוב אביהם, ומביאר שהקרקע נחשבת מוחזק, שהרי בעל חוב אינו גובה בראוי (כמו שאין האשה נטלת כתובתה בראוי), שהרי יתומים שקנו קרקע אחר מיתת אביהם אין בע"ה גובה קרקע זו, ומטלטיל דיתמי לא משתעבד לבעל חוב.

רבה מבאר
שדברי רב נחמן שחילק בין קרקע למעות הם רק אליבא דבני מערבא דס"ל שהבכור נוטל פי שנים במלוא, וטען רב נחמן שלפחות קרקע לא יירש פי שנים, דקרקע זו לא שבק להו אבוהון, אבל לשיטת רב נחמן עצמו אין חילוק בין קרקע למעות. לשיטת הרשב"ם רב נחמן סובר שבין גבנו בשביל חוב גובה קרקע נוטל פי שנים, דאין קרקע נחשבת מוחזק אלא ראוי, שהרי יכול לסלקו בזיוז, ואם לרבנן אין הבכור נוטל פי שנים שבשבח דממילא כ"ש שאינו נוטל פי שנים במלוא, ומה שבעל חוב גובה קרקע שבני היתומים בחובת אביהם, דין זה הוא אפי' למ"ד בעל חוב כמאן ולהבא הוא גובה, והטעם הוא משום שיעבודא דרבי נתן, שהלוח של אביהם משועבד גם למלוה של אביהם ולא רק לאביהם עצמו.

קב"ה: שכיב מרע שאמר שיתנו לו נכסיו לסבתא

אם אביו או אם אמו, **ואחריה לירושי**ו שאחרי מותה לא ירשו יורשה אלא יורשיו, הקרוב קרוב קודם, והיתה לשכיב מרע בת נשואה והיא מתה לפני בעלה ולפני הסבתא, ואח"כ מתה הסבתא-

לרב הונא מקבל בעלה את הנכסים, דכשאמר "לירושי" כלול בזה גם הירושים של הירושים, ואף שאין הבעל יורש בראוי, ס"ל דכל האומר אחריו כאומר מעכשיו דמי, והבת זוכה בחייה בנכסים, ואין לסבתא אלא פירות בחייה, וכיון שזכתה בנכסים מחיים הוי מוחזק ולא ראוי, וממילא הבעל שהוא יורש של הירושת יורש את אשתו ב"מוחזק".

ולרב ענן לא כלול בזה יורשי הירושים, וכיון שכשמתה הסבתא אין לו ירושים אלא יורשי הירושים הנכסים ביד יורשי הסבתא, וכמו שמצינו שהאומר נכסי לך ואחריו לפלוני, שאם מת אותו פלוני עוברים הנכסים לירושי הראשון.

ובאריך ישראל פסקו
שרק הבעל לא יורש, ואף שכשאמר "לירושי" כלול בזה גם יורשי הירושים, מ"מ הרי הבעל אינו יורש ב"ראוי" ונכסים אלו אינם אלא ראוי כלפי האשה שעדיין לא נקבל בידה, ולכן אינו חשוב יורש, אבל אם היה לה חוב מקבל את הנכסים, דבן יורש בראוי, וכשאינה "לירושי" כוונתו לירושים שצריכים לרשת מן התורה באותה שעה, וכיון שמתה הבת הרי נתה הוא היורש.

ואמרו רבא דמסתבר כבני מערבא שנכסים אלו נחשבים ראוי, שהרי אילו הסבתא מכרה היתה המכירה חלה,

דאָהמור נכסי לך ואחריו לפלוגי, אם קודם הראשון ומכר חלה המכירה, ואם לא שירר כלום לא שקיל מיד, ומבואר שכל האומר אחריו לאו כאומר מעשיו דמי, ולכן אין הנכסים נחשבים "מוחזק" לטאסה. ואם אמר נכסו לך ואחריו יורשי, אבל מות הראשון קנו יורשי הנותן או יורשי היורשים, אבל בעל לא דאינו נוטל בראוי. ואם נתן לטאסה את הנכסים מהיום ולאחר מיתה, חשובה מוחזק, ואפי' אם מתה בחייה הסבתא הבעל יורשה.

פסקי רב פפא-

בעל אינו נוטל פי שנים בראוי בכמוחזק, והיינו כגון שמתה אשתו ואחרי כן נפל לה יורשה, דלכ"ע אינו יורשה, אבל בראוי כגון שגדלו תמרים בדקל, אף שנחלקו בזה רבי ורבנן לגבי בכור, מ"מ הבעל יורש דכשמתה נהיה הכל שלו וברשותו השבוי.

בכור אינו נוטל פי שנים בראוי כגון שגדלו תמרים שנשתנה השם, אבל הדיקל התעבה או שהקרקע השביחה שעדיין השם הראשון עליהם נוטל פי שנים לכ"ע, וענבים שבצרום אפי' לרבי אינו נוטל פי שנים אע"פ שלא נשתנה השם, כיון שהשבח הגיע מכח היתומים, ואם מות הבכור בניו יורשים חלק בכורתו. וכן אינו נוטל פי שנים במלוה אפי' בשטר, בין שגבו קרקע בין שגבו מעונות דהו רצוי כיון שלא הניח להם אביהם מעות אלו או קרקע, אבל אם יש גמול משכונן נוטל פי שנים, דבעל חוב קונה משכונן.

קכ"ו. בכור שלוח מאביו חולקים הבכור והפשוט את החלק בכורה, דהוי ממון המוטל בספק, אי חשיב מוחזק לאביו אף ששאר מלוה הוי רצוי, דכוונת הבכור להקנות נכסיו לאביו שיהיה מוחזק בהם לגמרי, או ידלמא לא שגא מישאר נכסיו.

כמה דינים בירושת בכור

בכור שמחה באחיו שלא ישביחו את הנכסים, אלא יחלקו והוא ישיבח את שלו, לרב אסי נוטל פי שנים בשבח, דמשעה שחפץ לזכות בחלק בכורה זכה, וידיעה אשבח. ואמר רבה שכן מסתבר אם בצרו ענבים או מסקו תאנים בלא ידיעתו או שלא רצו לחלוק, כיון שהענבים נשארו ענבים, והוי מגול פרה והוקריה משומשלת את הפרה עצמה, אבל אם דרכום על מנת לזכות בשבח הדריכה לא נוטל פי שנים. ולרב יוסף אפי' אם דרכום נוטל פי שנים בשווי הענבים שהזיקו לו בשעת הדריכה, אבל אינו נוטל פי שנים ביון, דמעיקרא ענבים והשתא יין וקנה בשניו, ואינו נוטל אלא דמי ענבים.

בכור שנטל חלק כפשוט באחת השדות, לרב אסי ויתר על חלק בכורתו דכיון דמתנה קרייה רחמנא והוא לא רוצה במתנה לא היא מתנה, ולא יזכה בה ויתר.

לרב פפא הכונה שבאותה שדה אינו נוטל פי שנים, דאין לו כלום אל תלת ולא למכור לפני החלוקה, דכתיב "לתת" זמן שמוגיע לידו, ורק שדה זו הגיעה לידו ורק בה חלה המחילה, אבל בשאר הנכסים אין אדם מקנה רב שלא בלא בעולם, ובחלק פשיטות לדעת הרשב"ם פשיטא שאין זוכה לפני החלוקה שלא הוברר חלק, ואמנם אם מות הבכור או הפשוט לפני החלוקה בנם יורשים), וממילא לא מחל אלא בשדה שחלקו.

ולרב פפי הכונה שאינו נוטל פי שנים אף בשאר הנכסים, דס"ל שיש לבכור אף קודם חלוקה, דכיון שיכול לזכות בחלק בכורה (אך לא בחלק פשוט) יש לו כח גם לתת או למחול, וממילא מחילה באחד היא מחילה בהכל, וכן סובר רב אשי.

ומחלוקתם היא במה שפסק רבה שבכור שמכר את הנכסים לא עשה ולא כלום, אם כוונת רבא רק לפלגא בחלק פשיטותו וחלק אחיו, אבל חלק בכורה מכר, או שכוונתו להכל.

קכ"ז: והלכתא יש לבכור קודם חלוקה, ואם מכר, או מחל או נטל חלק אחד כפשוטו, ויתר בכל הנכסים כולם.

אם האב יכול לשנות חלוקת הירושה-

אין האב יכול לומר שהבכור לא יטול פי שנים, או שאחד האחים לא יירש עם אחיו, דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה, וכ"ש שאינו יכול לעקור חלה מהאחים ולתת רק לאחד מהם. ויכול לתת רק בלשון מתנה כדלהלן, או שאימר שאר בני יירשו כל נכסי אליבא דרבי יוחנן בן ברוקה.

לא מייבעיא לדעת ר"מ דס"ל שהאומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה, הרי זו מקודשת ותנאו בטל, דה"ה בירושה תנאו בטל, אלא אפי' לרבי יהודה שהלכה כמותו דס"ל שבדבר שבכמוון

שאר וכסות תנאו קייא וחליה קידושי ואינו חייב בשאר וכסות, (אבל בעונה חייב דהוא צערא גופה), **שאי התם ידיעה ומחלה** בהחיה הנאה דמקדש לה, אבל בירושה אף שזה דבר שבממון אין הבן מוחל דאזיה הנאה יש לו. ומה ששתק זה כדי שלא להכעיס את אביו.

ולכ זה בתורת ירושה, אבל בתורת מתנה, וכגון שכתב בין בתחילה בין באמצע בין סוף משום מתנה, יכול האב להוסיף או למעט למי שרוצה, או להשוות את הבכור לפשוט, דקודם מותו יכול לתת נכסיו במתנה למי שירצה, ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה, כיון שלאחר מותו לא נשאר לו מה להוריש. ולרבי יוחנן בן ברוקה אף בלשון ירושה יכול לחלק א"ר שירצה, לכל מי שראוי לירושו.

נאמנות האב על הבכורה- האב נאמן לומר איש פלוני הוא בני בכורי, ונוטל פי שנים, ואפי' לרבנן שאינו נאמן, הני מילי כשמוחזק שאינו הבכור, אבל בלא מוחזק האב נאמן, אבל אם אמר איש פלוני בכור הוא אינו נוטל פי שנים, דשמא כוונתו לבכור ומוציא שהוא בכור לכהן אל לא לנחלה, דלא הוי "ראשית אונו" י"ד, וספק ואפי' תפס משפקין מיניה. ומטעם זה אמר רבא בר בר חנה שאם יש עדות שהאב קרא לבנו בכור שוטה אינו נוטל פי שנים, דשמא כוונתו לבכור מאמא, שגם הוא נקרא בכור שוטה לפי שאינו בכור גמור. ואמנם אם אמר פלוני בני בכור הוא ורוקו מרפא עיניים נוטל פי שנים, דגמירי שרק בכור מאבא רוקו מרפא עיניים.

טומטום שנקרע ונמצא זכר

ירושה- לרב אמי אינו נוטל פי שנים, דכתיב "**והיה הבן הבכור**" עד שיהיה בן משעת הויה, וכן איתא בברייתא, וכו' ש אנדרוניגוס שאין ספיקו עתיד להוודע. ולאמימר אף אינו ממעט חלק בכורה, שחולקים את הנכסים כאילו אינו יורש ונוטל הבכור חלק בכורה, ואת השאר מחלקים לכל הבנים כולל הטומטום וחלק פשוט של הבכור, דכתיב "וילדו לו בנים" שהבכור חולק כנגד מי שיהיה בן משעת לידה.

ואינו נדון **כבן סורר ומורה**, דכתיב "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה",

קכ"ז: לרב שיזבי אינו **נימול לשמונה** לדחות שבת, דכתיב "וילדה זכר... וביום השמיני ימול" שיהיה בן משעת לידה.

לרב שרביא אין אמו **טמאה לידה** שבוע כזכר או שבועיים כנקיבה שהיולדת טמאה אף אם לא ראתה דם, דכתיב "וילדה זכר וטמאה שבעת ימים", עד שיהיה זכר משעת לידה.

ובמתני' בנדה איתא שהמפלת טומטום ואנדרוניגוס יושבת ימי טוהר לזכר עד מי יום מלידה, וכי טמאה לנקיבה שבעינים, ומוכח שטמאה טומאת לידה, ויני קשה על רב שיזבי, ואין לומר דהתנא מחמיר מספק, ד"א כי היה לה להטמא אף בטומאת נדה.

בכור שלא ידוע שהוא בכור- שתי נשים של אדם אחד שילדו שתי זכרים במחבא, אם בשעת לידה ידעו מי הבכור ואח"כ נתערבו, כותבין הרשאה זה לזה, ויבוא וייתבע חלק בכורה בשבילו או בשביל אחיו, אבל אם לא הוכרו מעולם אין כותבין הרשאה זה לזה, דכתיב "בכור" ולא ספק, וקרא ממועט מאי דדמי טפי, דהיינו שלא הוכרו מעולם.

הרשב"ם כתב דהא דמתני הרשאה היינו משום דפסקינן שיש לבכור קודם חלוקה, ויכול למכור או לתת חלק בכורתו לכל מי שירצה.

יכיר

נחלקו רבי יהודה ורבנן הם יש לאב נאמנות על בניו לומר מי הבכור או לפוסלים גם כנגד חוקה, דכתיב "כי את הבכור בן השנואה יכיר", או שאין האב נאמן אלא כשלא יודעים מי הבכור, ולהלן תבואר מחלוקת זו.

קכ"ז: **נאמנות האב על בניו**- רבי יהודה דורש מדכתיב "יכיר" שהאב נאמן לומר זה בני בכור, אף שמוחזקים ע"י קול בעלמא בבן אחר שהוא הבכור, ואף אם מוחזקים בבן זה שהוא אינו הבכור, וכן נאמן לומר בני זה

בן גרושה תמזיר גרושה או שנשא גרושה והוא חלל, או כל חלוצה שהוא חלל מדרבנן, דכיון דכתיב "יכיר" מה לו בכור מה לי לדבר אחר, ואמנם אם יש עדים אין האב נאמן כנגדם. ולרבנן אינו נאמן, ודורשים מ"יכיר" למקום שאף אחד לא מוחזק בככור. ואף שיכול לתת לו פי שנים במתנה גם אם אינו בכור, ויהא נאמן במיזו כנגד שאין השני מוחזק בככור, (אבל במוחזק לא נאמן כנגד עדים), מ"מ יש נפקא מיניה בנאמנות, על נכסיו שהגיעו לידו אחרי שהשני שהוא בכור, ולר"מ דס"ל שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מ"מ איכא נפקא מיניה בהגיעו לידו נכסים כשהוא גוסס, דגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו, ובר יורשה הוא, ואמנם כיון שאינו יכול לדבר ואין לו כח לתת לאחרים, אינו יכול לתתם אף לפני שהוא גוסס.

אב שחזר בו מדבריו- אמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן, דהתורה האמינה להודאת פיו, וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, ואפי' אם בתחילה היה משוכנע בכך, וכתב הרשב"ם שאפי' אם האב חזר בו בתוך כדי יכיבור אינו נאמן, ואם אמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא, לרבי יוחנן נאמן ואין בזה סתירה לדבריו הראשונים דכוונתו היתה שהוא משמשו יותר מדאי כעבד, אבל עבד לעולם אין דרך לקהו לו בן. ולדבריו הא דאיתא בברייתא שאם היה משמשו כעבד ואמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן, איירי שקראו לו "עבדא מיצר מאה" והיינו עבד ששוה מאה, דאין קורין כך אלא לעבד. ואם היה בבית המכס שצריך לשלם מכס על עבד ולא על בן, ואמר בני הוא ואח"כ אמר שהוא עבדו נאמן דלא אמר שהוא בנו אלא מיראת המכס, אבל אם אמר עבדי הוא ואח"כ אמר שהוא בנו אינו נאמן.

קכ"ת. חזרה מהסכמה לבעל דין-

האומר לחבירו עבדי גנתב, והמוחזק אומר שקנאו או קיבלו במתנה מהמערער, דאף שהגזירות אין להם חוקה, מ"מ היכא שחזיקו ג' שנים, או קטן המוטל בערסה, או כשלא ראה אותו בעדים בביתו של המוחזק, נאמן המוחזק בטענתו, ואם אומר המוחזק שאם המערער יאב טיול את העבד, לרבי אבא נשבע המערער ואין המוחזק יכול לחזור בו, ולומר משטה הייתי בך שהרי לא עשינו קנין, דכיון שהאמינו בשבועה הרי זה כהודאה שהוא שלו. וזין הוה גם במטלטלין, וקמ"ל שאף בעבדים שהמוחזק פטור אף משבועה, דקיימא לן אין נשבעים על העבדים, והתובע אינו יכול מדעתו להשבע וליטול, דכל הנשבעים שבתורה נשבעים ולא משלמים, מ"מ כיון שהאמינו בשבועה נאמן.

וס"ל לרבי אבא שמה שנחלקו ר"מ וחכמים לגבי אדם שאומר לבעל דינו שהוא מוכן לדון בפני אבא או אביך שהם פסולים לעדות, דכתיב "לא ימיתו אבות וכו', "או בפני ג' רועי בקר שאינם בקיאים בדין, (ולא נקט רועי צאן לפי שרועי בהמה דקה הם גזלנים ופסולים לכל דין שבעולם), ש"לר"מ יכול לחזור בו דהוי דברים בעלמא בלא קנין, ולחכמים אינו יכול לחזור בו, מחלוקת זו היא גם בהתחייבות לתת, אבל במחילה לכ"ע אינו יכול לחזור בו, וס"ל לרבי אבא שהלכה כדברי חכמים אע"ג דמסתבר טעמיה דר"מ, ואיכא מ"ד שלא נחלקו אלא במחול לך, דמחילה כקנין, אבל באותן לך לכ"ע יכול לחזור בו.

שלח ליה רבי אבא לרבי יוסף בר חמא

הגמרא מביאה כמה דינים ששלח רבי אבא לרבי יוסף בר חמא, שאחד המדינים ששלח לו הוא שהלכה כרבי יהודה לענין נאמנות יכיר, וכתב הרשב"ם שהלכה ככל הדברים ששלח רבי אבא.

גבית עבדים מהיורשים עבור חוב- לרבי אבא גובים עבדים מהיורשים עבור חוב, דכמקרקעי דמי, ואין הלכה כך, דרבי"ב מבואר שאף לרבי אבא אין גובים מעבדים. ולרב נחמן אין גובים, שאף שהושוו לקרקעות לא הוקשו אלא לדברים הכתובים בתורה, לקנותם בכסף שטר וזחוקה, ושאין נשבעים עליהם, ואין בהם אונאה, אבל גבית בעל חוב מקרקעות אינה אלא משום שבעל חוב סומך על קרקע שאינה יכולה להאבד או לזוז ממקומה, וטעם זה אינו שייך בעבדים. (והלכה כרבי אבא. ואף שהלכה כרב נחמן בידני גורסים וכן אמר רב נחמן. קכ"ח.).

עדות קרובים- לרבי אבא שלישי בשני כגון נכד של ראובן להעיד לבן של שמעון אחיו כשר, אבל בן ראובן לבן שמעון פסול,

יש מ"מ בסטנדרין שאף שליש בשני פסול, ולרבה אף שליש בראשון להעיד שמעון עצמו כשר וכן הלכה, ומו בר אשי הכשיר עדות לסבא עצמו. ואין הלכה כמור בר רב אשי, לרשב"ם פסול עד סוף כל הדורות, דבן ירך אביו הוא.

עדות באדם שראה ואח"כ נתעורר – לרבי אבא פסול אפי' בקרקע להעיד עד היכן גבולו, דאינו יכול להעיד מאומד הדעת, ולשמואל כשר בקרקע מפני שיכול לכוון גבולותיה ע"י סימנים בשדות שמסביב, אבל בבגד לא לפי שהרבה בגדים מידתם שוה, ולרב ששת אף בבגד כשר לרבי שיכול לכוון מידת האורך והרוחב, אבל בנסכא לא, ולרבי פפא אף בנסכא יכול להשער במשקל. אמנם בברייתא דלהלן מבואר שפסול בכל גוונא, תיובתא דכולהו שמואל רב ששת ורב פפא.

תחילתו וסופו בכשרות בעדות – עד שהיה פסול רק בזמן הגדת העדות (נעשה חתנו, נתעורר, נשתטה, נתחרש היינו נשתטה, וי"מ שאינו יכול לכתוב ופסול משום "מפיחים" ולא מפי כתבם, והפירוש הראשון עיקר), או רק בזמן ראית העדות, פסול, דכתיב "הוא עד או ראה" גבשעת ראה יהיה ראוי לעדות, אבל אם חזר להכשרו והיה תחילתו וסופו בכשרות כשר.

קכ"ח: האומר על תינוק בין הבנים – לרבי אבא נאמן, ולרבי יוחנן אינו נאמן. אביי מבאר דאיידי שאומר שתינוק בין הבנים יירש כל נכסיו, לרבי אבא נאמן כרבי יוחנן בן ברוקה שאם אמר הכי על מי שהוא ראוי לירושו דבריו קיימים, וכן הלכה, ולרבי יוחנן אינו נאמן כחכמים, ולרבה איידי שאומר על תינוק בין הבנים שהוא בכור ואחרי מוחזק לנו בכבור, שלרבי אבא נאמן כרבי יהודה וכן הלכה (אמנם אם האב אל כומר עם שמוחזק לנו בכבור נוטל פי שניים), ולרבי יוחנן אינו נאמן כחכמים. והלכה (קכ"ט.) כרבי אבא.

האומר טיטול אשתי כאחד מן הבנים ונתרצתה לקבלם במקום כתובה, או שנתן לה חלק בנכסיו מלבד הכתובה, ואיידי בשכיב מרע, או בבריא וע"י קנין, נוטלת באדם נכסים שיש לו עכשיו אבל בשל אכ"כ לא, דאפי' לר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בעולם, הני מילי בנפטר, אבל כסתמא אין כוונתו אלא לרבי שהוא מוחזק בו, ונוטלת חלק כאחד מן הבנים שיש לו בשעת חלוקה בן, ונלדו בין מתו, דכוונתו לבנים שיהיו בשעת חלוקה.

מודה במקצת אי הוי משיב אבידה – שטר שכתוב בו סלעים, והמלוה תובע חמשה והלוה מודה בשלשה, לר"ע פסור משבועה, דהוי משיב אבידה בסלע השלישי כיון שהשטר סמייע, ולרשב"ג חייב שבועה ככל מודה במקצת. המוציא שטר חוב על חבריו והמלוה טוען שלא קיבל כלום והלוה טוען שנשבע מחצה, ואח"כ באו עדים שפרע הכל, לרבי אבא נשבע להפטר ממוחצה, וגובה מחצה מנכסים בני חורין הודאת בעל דין יותר ממואה עדים, אבל בנכסים משועבדים יכולים הלקוחות לטעון שהם מאמינים לעדים והמלוה והלוה עשו קנויאי בנייהם לגבות מהלקוחות, ואפי' לר"ע דס"ל בעלמא שהוא כמשיב אבידה, שאני הכא דכיון שיש עדים ואינו יודע לטובת מי הם יעידו הוא מפחד לומר שפרע הכל, ומו בר רב אשי שווא לדברים אף לרשב"ג הכא אינו נשבע, ורשאי הכא שיש עדים שמסייעים לו. והלכה כרבי אבא.

שינוי בחלוקת הירושה

המעוניין להוריש את נכסיו שלא לפי דיני הירושה של התורה, לא זמני, לפי שהתנה על מה שכתוב בתורה, אבל אדם יכול לתת נכסיו במתנה למי שירצה. והלחן יבוארו פרטי הדינים בזה, וכן יבואר (לקמן ק"ל) מה הדין אם הוא רוצה לתת את הירושה לאחד מתוך הירושים שירושים על פי התורה, והלחן (קל"ג): יבואר שאין ראוי להפקיע לגמרי את הירושה מהבנים.

קכ"ט. המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחר, אבל כתב לשון מתנה דבריו קיימים, ואף אם כתב גם לשון ירושה, הרי שנתן תנאי שדה פלונית לפלוני ויירשה, או שכתב יירשה ותינתן לו, או שכתב יירשה ותינתן לו ויירשה, דבריו קיימים, שאף שלשון ירושה אינו מועיל, לפי שאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, מי"מ הוי כאילו לא אמר כלום, ולשון מתנה מועיל.

ואם נתן ב' שדות לאדם אחד או שדה אחת לשני בני אדם, וכתב באחד מתנה ובאחד ירושה-

לרבי אלעזר קונה, שכיון שנתן לשניהם בדבירו אחד, גם לשני המתכוון לתת, אבל **בב' שדות לב' בני אדם** לא קונה, וכן סובר רב נחמן.

ולרבי יוחנן לרב דימי לא קונה את מה שנכתב בלשון ירושה, אף באדם אחד ושתי שדות, או בשני בני אדם ושדה אחת, די"ל שלאחד נתן ולשני הוריש וכן סובר רב המנונא.

לרבין אליבא דרבי יוחנן קנה, וכן סובר רב ששת.

ולריש לקיש בשני בני אדם ושתי שדות לא קנה אם אמר לשון מתנה וירשה קנה רק אותו שאמר לו לשון מתנה, ואפי' אמר לשניהם "עד תיתנן שדה פלונית לפלוני ושדה פלונית לפלוני ויירשום, ועד שיאמרו לשון ירושה בתחילה ובסוף ולשון מתנה באמצע- פלוני ופלוני יירשו שדה פלוני ופלונית שנתתים להם במתנה ויירשום.

האומר שקל לבני לשבת – לשבוע, והוא שכיב מרע, או בריא שהלך לדימתו בים, והם צריכים לסלע, ונותנים להם סלע דכוונתו שלא יתנו יותר מכדי צורכם. ואם אמר אל תתנו אלא שקל, ונותנים להם שקל דאל תתנו הוי קפידא, ומצוה לקיים דברי המת (וי"א שיתנו להם סלע דכוונתו לזרם). ואם אמר שאם מתו יירשו אחריים תחתיהם ולא בני בניו, הוי גילוי שדעתו לצמצם יותר כדי שישאר לאחריים, גם באמר תנו וכו' אין נותנים להם אלא שקל.

קכ"ט: אין להביא ראיה מהסיפא, דאף בב' שדות וב' בני אדם קונה, שהרי אמר לשון מתנה לבניו ולשון ירושה לאחריים, וכיון שהאחריים מקבלים מה שנשאר הוי כשתי שדות, די"ל דאיידי בראוי לירושו שנתן לשניים מבניו שקל לשבת, ואם מתו יירש אחד משאר בניו מה שנשאר, דניחא ליה שישאר לו, וכרבי יוחנן בן ברוקה.

נכסי לך –זה לשון מתנה, **ואחרי יירש פלוני** דהוי כשתי שדות, ואחרי אחריך יירש פלוני, אם מת הראשון קנה השני ואם מת השני קנה השלישי, אבל אם מת השני בחיי הראשון יחזרו הנכסים לירושי הראשון דאינו קונה אלא דרך השני.

ומבואר שאף בשתי שדות ושני בני אדם קנה, ואין לומר דאיידי בראוי לירושו וכרבי יוחנן בן ברוקה, שהרי לדעתו האומר נכסי לך ואחריך לפלוני ולא אמר לא לשון ירושה ולא לשון מתנה, אם הראשון ראוי לירושו, ושאריום הנכסים ביד ירשי ראשון, דלשון זה הוא לשון ירושה וירושה עוברת לירושים ולא לאחריים דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה, דכל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין, דכתיב [בן] אין לוי עיין עליו. אבל לרבנן כיון שאינו יכול לשנות את הירושה בלשון ירושה, ודאי כוונתו למתנה.

ואמנם אין מנאן קושיאי על ריש לקיש, די"ל שריש לקיש איידי שאמר לשון מתנה לאחר כדי דיבור ואז לא מועיל ב' שדות לב' בני אדם, אבל בתוך כדי דיבור לא דמתי מושל מתנה דראשון גם לשני. אבל לרב דימי ורבי אלעזר חייב תיובתא, דלדבריהם אף בתוכ"ד לא קנה.

ההלכה תוך כדי דיבור כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליו רבי **כדיבור** ,ואם חשיב נמוך, אלא כאילו אמר שניהם יחד, ואם שניהם יכולים לחלול שניהם חלים, ואם סותרים זה את זה יש מקומות שאומרים תפוס לשון ראשון, ויש מקומות שאומרים תפוס לשון אחרון, ויש מקומות שאומרים חילוקן, ויש מקומות דאזולין בתר מוחזקן, חוץ מעבודת כוכבים שאם התפיס לעז"ז וחזר בו תול כדי דיבור ונאסרה משום חומרא ועבודת כוכבים, וק"דושי"ן שאם קידש אשה ובתוך כדי דיבור אמר לשון מתנה, מקודשת ואינה מקודשת, וחומרא דרבנן היא משום לעז ממוזרות.

העברת הירושה לירוש אחר-

ק"ל. מחלוקת רבי יוחנן בן ברוקה ורבנן – לרבנן א"א להעביר את הירושה גם לאחד מתוך הירושים, ולרבי יוחנן בן ברוקה אם אמר על מי שראוי לירושו דבריו קיימים.

ליישא קמא נחלקו באופן שהאב אמר שאחר כגון אחיו יירש במקום בת, או שבת תירש במקום בן, דלרבנן לא מהני משום שעקר את הירושה ממקומה, והוי מתנה על מה שכתוב בתורה, ולרבי יוחנן בן ברוקה מהני, כיון שכתב ראיה לרשת אם ימות בנו, או אחר שראוי לירושו אם תמות בתו, אבל אם אמר שדודו יירש ויש לו אחים לא אמר כלום, כיון שאין ראוי לירושו עד

שמתות בתו ואחיו

ובברייתא איתא בשם רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, שמחלוקת אביו וחכמים היא על בן בין הבנים ובת בין הבנות, דלרבי יוחנן בן ברוקה מהני משום שעכשיו הוא ראוי לירושו, ולרבנן אף בזה הוי מתנה על מה שכתוב בתורה, אבל בת במקום בן או אחר במקום בת לכו"ע לא מהני.

ק"ל: יפלותא לרבי יוחנן בן ברוקה – כתיב "והיה ביום הנחילו את בניו" ולא כתיב "ביום שינחלו בניו", מנאן שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה, לליך דווקא בבניו, ולל"ב שיכול להעביר גם לירוש אחר, בניו לא דווקא. והא דכתיב "לא יוכל לבכר" שזה מיותר דהא כתיב "כי את הבכור בן השנואה יכיר", היינו שאת חלק הבכורה אינו יכול להעביר, דהו"א שכיון שהורע חלק בכורה מחלק פשוט שאינו נוטל בראוי כבמוחזק כ"ש שיוכל להעבירו, קמ"ל "לא יוכל לבכר". ואם היה כתוב רק "לא יוכל לבכר" הו"א שכ"ש שחלק פשוט א"א" לא יוכל להעביר, קמ"ל "והיה ביום הנחילו את בניו".

הלכה – לשמואל ורבה הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה בבן בין הבנים או בת בין הבנות, ובשם רבי י"א שהלכה כרבי יוחנן בן ברוקה, וי"א שרבי הורה כרבי יוחנן בן ברוקה, ונחלקו אם הלכה עדיפה דבהוראה י"ל שפסקו כך בגלל טעם אחר, כגון שאמר האב גם לשון מתנה, וא ששמעשה עדיף משום שסמכו על ההלכה לעשות כך למעשה.

ועל כן בין אם אמר פלוני בני יירש חצי נכסי, או שאמר יירש כל נכסי, או שכתב לשון זה, אבל חלק בכורה א"א להעביר לפשוט, והא דאיתא לקמן "הכותב כל נכסיו לאו שיהא אלא אפוסרופא" ולכאור' ה"ה בנו, הני מילי בעתויב, דאיתא בלשון מתנה, דנחיא למימר שנתכוון לכבדו, דגם כשעשאו אפוסרופוס נתקיימה מתנתו, אבל בלשון ירושה קנה הכל.

על פי מה אפשר לעשות למעשה-

אין נוהגים למעשה לא על פי תלמוד שכן אמר הרב בדרך לימודו מסתבר טעמא דפלוגי, דשמא אם יגיע כך למעשה ידקדק יותר, ולא מפי מעשה דשמא אינו מבין נכון את טעם המעשה, עד שיאמרו לו הלכה למעשה וראה שאין נתונים נוספים שיכולים לגרום שטעם הפסק הוא אחר, ויכול לעשות כך כל ימיו וא"צ לחזור ולשאול כל פעם שבא לידו. ואין לפסוק על פי מה שכתוב במשנה והלכה כדבריו, אא"כ קבעו בגמי' הלכה כמותו, והלכות הפסוקות בדברי האמוראים סומכים עליהם למעשה, כיון שפסקום וכתבום רבינא ורב אשי שהם סוף הוראה, וכ"ש שיש לסמוך על הלכות הכתובות בגמי' כמו שסידרם רב אשי. והכי איתא בירושמיא אין למדין לא מן ההלכות ולא מן התגדות ולא מן התוספתות אלא מן הגמי', כלומר מן האמוראים, ולא מפי מעשה היתוב במשנה או בברייתא, עד שיאמרו לו לעשות למעשה, או ששאל איך הלכה אם יצטרך לעשות וענו לו.

ורבי יוחנן אמר שלא לעשות מעשה כשאמר להם שכן ההלכה, עד שיאמר הלכה למעשה, דבשעת מעשה אדם ירא לדון ומכיון ליבי יוחר, ולעצמו לבד היה מחמיר, שמא יחזור בו בחייו, אולם לאחר פטירתו יש לעשות מה שפסק, כיון שבכל ימי חייו לא חזר בו.

ויכול **לדמות דבר דלבר** בכל התורה, אבל בטריפות לא ידמה כגון ללמוד טריפות הכבד מן הריאה, שהרי' מצנינו שחותך מצד אחד בצומת הגידים והבהמה מתה, ואם חותך מצד שני למעלה מצומת הגידים אינה מתה, שאין חיות האברים שוה.

איך לנהוג בהלכה שיש עליה קושיא – רבא אמר שאם יש קושיאי על מה שפסק ומסר לאדם להיות ראה בידו, לא יקרעוהו אלא ישאלוהו, ואז ישיענה להם או שיחזור בו, ואם ימצאו קושיאי אחרי מותו לא יקרעוהו שמא היה לו תשובה על זה ושמא גם הם ימצאו תירוץ לקושייתם, ולא ילמדו מדין זה, משום שאין לדיין אלא מה שענינו רואות, בין בראית העין בין בדבר התלוי בסבירא.

דעת ריו"ח בן ברוקה בבריא, וכתובת בנין דיכרין-

ק"לא. כתובת בנין דיכרין ומוזון הבנות – חכמים תיקנו לכתוב בכתובה "בנין דיכרין דיהוון לייך מינאי אינון ירתון כסף כתובתי, יותר על חולקיתן דעם אחותוין", והיינו שאם האשה תמות בחיי בעלה, בניה הזכרים יירשו כתובתה, מלבד חלקם עם בני אשה אחרת, וטעם תקנה זו הוא כדי שירצה אדם לתת לבתו כמו

לבנו, ולא יחוששו שירושה בני אשה אחרות. (ואם לא נשאר דניר לירושלם דאורייתא לא שייך דין זה). וכן יב' לכתוב "בגן נוקבגן דיהויין ליכי מינאי, יהויין יתבגן בביתך ויתזנגן מנכסאי עד דתילקתן לגוריבך", וגם אם לא כתב מ"מ חייב בדברים אלו, משום שהם נתאי בית דין.

הגמ' מסתפקת האם דינו של רבי יוחנן בן ברוקה שאפשר להעביר נחלה בלשון ירושה לקרוב הראוי לירושה, הוא רק בשכיב **מרע** ששייך בו **בגפ** הנחיל את בניו". אם **גם בבריאי**.

רב משרשיא מוכיח ממה שטען נתן הבבלי שכתובת בנין דיכריך היא כרבי יוחנן בן ברוקה, שהרי היא בלשון ירושה, וענה לו רבי שכותבת "יסבוך", אך אמר רבי שאין האמת כך, שהרי אם זה מותנה למה לא גובים ממשעבדי, דלשון מותנה משמע מעשיי, וכל נכסיו משועבדים לה. אבל ירושה אינה אלא לאחר מיתה. וכיון שכתובה היא בבריאי מבואר שרבי יוחנן בן ברוקה דיבר על בריא.

רב פפא אומר שבהכרח כתובת בנין דיכריך חלה מכח נתאי בית דין דהפיק בית דין הפיק, דאל"כ אף בלשון מותנה הרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ואף לר"מ אינו יכול להקנות אלא אם הקונה בעולם שיש לו ממי להשתעבד, ואל"כ אף לרבגן תבובת בנין דיכריך חלה רק לבני ירושה בדין.

אביו דוחה שא"צ נתאי בית דין כדי שזה יהיה יתום, אלא שכיון שמזוג הנבות נכתב בלשון מותנה, לכן אע"פ שכתובת בנין דיכריך נכתבה בלשון מותנה, שניהם חלים, הדכותב לאחד בלשון מותנה ולשני בלשון ירושה בין בתחילה בין באמצע בין בסוף לשון מותנה דבריו קיימים, ואפ"י בשני בני אדם ושתי שדות, ובלבד שהיו תוך כדי דיבור, קנה אף לרבגן, וכיון ששניהם תקנה שא אותו בית דין היו כמה תוך כדי דיבור.

קל"א: הגמ' ורצה לומר שהם ב' תקנות של שני בתי דינים, והגמ' דוחה שהרי ר"א בן עזריה למד שכמו שכתובת בנין דיכריך היא רק לאחר מיתת האב, כך מזוג הנבנות הוא רק לאחר מיתת האב ואין כופים אותו לזוגם בחייו, ומבואר שבית דין אחד תיקן שניהם דאל"כ א"א ללמוד אחד מהשני.

והגמ' דוחה ש"ל שזה ב' תקנות והבית דין השני תיקן כפי התקנה של הראשון, כדי שלא יהיה שינוי בין התקנות.

מתי הנותן כל נכסיו אין כוונתו למתנה גמורה

שכיב מרע **הכותב כל נכסיו לאשתו** בלשון מותנה, ולא שייך לבניו, אין כוונתו אלא לעשותה אפטורופוס, דלא מסתבר שתן הכל לאשתו ולא לבניו, ולכן אפרו מפתחים שהתמזין לעשותה אפטורוס. כדי שיכבדו מכת שהיה האב, דלא שייך להשיב נכסים קנתה.

וכן הדין בבגן הגדול, מפני שרוצה שיכבדוהו כדרדשיה "את" לרבות אתה הגדול, או בבגן הקטן אפ"י הוא מוטל בעריסה דגם בה רוצה שיכבדוהו, ואפ"י ש' ילו אמא, ואם אין לבן אחים ודאי כוונתו למתנה, דמנין רוצה שהאם תכבד את הבן אלא להיפך.

אבל הכותב לאחר שאינו חש לכבודו הוי' מותנה, דכיון שלא שייך כלום דבריו שכיב מרע כתובים וכוסמורים, ואם היה רוצה לעשותו אפטורופוס בגלג שבניו אינם יבגמטא ומוח, היה אומר לשון אפטורופוס: וי"א שאם נתן לבנו ולאחר יחד, בנו אפטורופוס והאחר מקבל במתנה, וכתב הרשב"ם דאין חלק בניינים, והיה מקום לומר שהאחר זכה בחצי נכסו האחים בחצי הנשי ואותו אחי הוא אפטורופוס, אך אין נראה לפרש כך.

הכותב לאשה **ארוסה** או **גרושה** כוונתו למתנה דכיון דלא גייס בהו אינו חושש לכבדום.

הגמ' מסתפקת מה הדין כשכתב **לבת ויש בנים**, אם כוונתו לכבדה כמו שטעינו שטכשיש נכסים מועטים בירושה הנבות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים, או שרק לענין חזרת פתחים אינו רוצה שתתבזה, או שרצה **לאשתו ויש לו רק אחים**, שאינם חייבים בכבודה, או **במשאה אחרת** דאינם חייבים בכבודה לכך אלא מיתורא דאת אביך. ואמר רבינא בשם רבא שלא קנו, ורב עוירא אמר בשם רבא שאשה אצל אחים או בני בעל לא קנתה, ובת אצל בנים קנתה, וכסברות בעלמא פליגי.

קל"ב, רבא מסתפק אם הדין הנ"ל הוא גם **בבריאי** שכשכתב נכסיו מהיום או מהיום ולאחר מיתה, דניחא ליה שמהשתא 'כבדוה ע"י שידעו שאח"כ יהיו כפופים לה, או שרק בשכיב מרע הדין כנ"ל.

מתי הנותן לאשתו חלק בקרקע אינה יכולה לגבות כתובתה

הנותן לאשתו פירות שהם בעין או שנתן לה קרקע לפירותיה יכולה לגבות כתובתה מהקרקע דלא מחלה השעבוד, וכן אם נתן לה קרקע לגמרי לפירות **למחצה שליש ורביעי** גובה משאר נכסיו.

ואם נתן לה את כל נכסיו ואח"כ יצא עליו שטר חוב הקודם למותה והוא מאוחר לכתובה, לר"א יכולה לקרוע שטר מותנה ולגבות את הנכסים מדיון הכתובה דלא בא אלא לפית כוחה ולא מחלה השעבוד. ולחכמים אין לה כח בנכסים הללו אלא מכח המותנה, והבעל חוב קודם, ולא הוי מחילה בטעות כיון דבשעת מחילה היתה מותנה וגמורה, אמנם אם קנה נכסים אחרים או משאר נכסיו יכולה לגבות. (ואין מאן ראייה שפירשתי שכתב כל נכסיו לאשתו הוי מותנה ולא אפטורופוס, ד"ל דאיירי בשכיב מרע, ואיירי בנשים שנתבאר לעיל דהוי מותנה והיינו אשתו ארוסה או גרושה).

לרב נחמן הלכה כחכמים, ואף שלדבריו מי שבנו הלך למדינת הים ואביו שמע שהוא מת וכתב כל נכסיו לאחריים והיה בנו, אין ממתנו מותנה, דאילו היה יודע שבנו קיים לא היה נתן לו, **דאולינא בטר אומדנא** שלא היה נתן אלו בנו קיים, ואע"פ שלא פירש, "כר"י שניאיא, ול"ת"ק הוי ממתנה, ומבואר שהולכים אחר האומדנא, שאני התם דאף שיש אומדנא שלא מחלה השעבוד, מ"מ ניחא לה שיצא קול שנתן לה את הנכסים והיא נאמנת עליו וחשובה בעיניו, ובההיא הנאה מחלה שעבוד כתובתה.

הנותן כל נכסיו לבניו ולאשתו נתן קרקע כל שהוא ולא פירש אם לשם מתנה, ואל שם פרעון חלק מהכתובה וממילא שאר הנכסים משועבדים לה. א"בדחא לכתובתה מאותם נכסים, (אבל אם קנה נכסים אחרים גובה מהם, ואם שייך נכסים מיזג שגובה מהם גובה מהכל) דנתרבת' במתנה זו כיון שגם לא נתן, ואיירי שירארתה שהיא מסכימה, לרב איירי שזיכה להם על ידה ע"י שדרה שלא, דחלפין בכליו של קנה, ולא שמואל איירי שחילק לפניה ושתקה ואפי" לא הקנה על דיה דשתיקה כהודאם (אבל אם לא נתן לה כלום לא שתקה אלא כדי לעשות תחת רוח לבעלה, ולרבי יוסי ברבי חנינא איירי שאמר לה שהקרקע שנתון לה היא עבור הכתובה ואפי" לא היתה בשעת נתינה, דכיון שלא ערערה ודאי מחלה על השעבוד של שאר הנכסים. וזה קולא מיוחדת בכתובה דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לנישא, אבל בסתם בעלי חובות שעושה טובה ללוה לא הפסידו אם לא מחלו בפירוש.

קל"ג: **הגמ'** דוחה **ביאורים** אלו דבסיפא כתיב שלרבי יוסי אם מחלה על הכתובה איבדה כתובתה גם אם לא נתן כלום, ומבואר שלת"ק צריך רק כתיבה וגם קבלה מפורשת, וכן איתא להדיא בשם ר"י שלת"ק צריך גם שתהיה שם וגם קבלה מפורשת דחזקה אין אדם רואה שנותנים ממנו בפניו והמזיק את המתנה א"כ עושה בלב שלם.

שיטת שמואל ורב נחמן שכוין שנתן לה חלק בין הבנים איבדה כתובתה וכרבי יוסי שמספיק או קבלה או כתיבה.

רבא מסתפק אם גם **בבריאי** הדין כך כיון שאין לו עכשיו נכסים אחרים ולא מסקה אדעתה שאולי יקנה אח"כ, או שדווקא בשכיב מרע שיוודעת שלא יהיה לו עוד נכסים יכוין שלא ערערה ושתקה ודאי נתרצית, אבל בבריאי לא רוצה להכעיסו וסומכת על נכסים אחרים שיקנה. מ"מ אם אין קנה עוד נכסים גובה מהם.

אם נתן לאשה מטלטלין– המחלק נכסיו לשתי בנותיו ונותן שליש מהפירות לאשתו, אם נתן לה רק פירות מהמיים לא איבדה כתובתה הר משווי אותם פירות, דלא איבדה כתובתה אם נתן לה מטלטלין, אבל אם נתן לה אפ"י דקל אחד לאכול פירותיו עד שיישב היאל איבדה כתובתה, שהרי הקנה לה ניקת קרקע, וה"ה בפירות מחוברים (ולא היה דבר שלא בא לעולם שהרי הקנה לה בגוף הדקל).

קל"ג, **ואם נתן לאשה ולשתי בנות כל אחת שליש** דמחלה השעבוד משני שליש של הבנות, אם מתה אחת הבנות, יכולה לגבות מנכסים אלו, כמו שיכולה לגבות מנכסים שקנה הבעל עשרה לא מחלה את חוב הכתובה אלא השעבוד מאותם נכסים, והוי תבעל משעבד להדיא בכתובה נכסים שיקנה אח"כ.

המחלק נכסיו לאשתו ובניו בצוותא שכיב מרע ו**שייר דקל אחד** שלא פירש למי, מתוך שגובה כתובתה מאותו דקל דלא מחלה כתובתה שהרי הניח לה מקום לגבות ממנו, יכולה לגבות גם משאר הנכסים דשתקה משום ססברא שתטויף מהדקל ואח"כ תערער על השאר.

הדינים העולים– שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, או שחילק נכסיו לבניו, ועשה כך בפני אשתו ושתקה, וגם לה נתן קרקע כל שהוא, קנו, שהרי מחלה להם שעבודה, אבל אם שירר אפי" דקל אחד שלא פירש למי, ולא מחלה, וכן אם נתן לה מטלטלין לא איבדה כתובתה, וגם כשנתן לה קרקע אם קנה קרקעות אחרות, או שמת אחד מבניו, יכולה לגבות מנכסיהם אלו, ודווקא שכיב מרע אבל בריא הוי ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה, אבל אם קנה נכסים יכולה לגבות מהם גם בריא.

שכיב מרע ששאלוהו למי יהיו נכסיו, דיילמא לפלוגי, **וענה להם "אלא למאן"** דהוי כאומר נכסי לך, ואין חילוק בין כתב לאמר, אם אותו אדם הוא יורש וכוון בן גי' הבנים, ונטלם משום ירושה (ואגב אורחא שמענין דס"ל כרבי יוחנן בן ברוקה, אך לא דבר זה בא השמיענו), ואם יש קרובים ממנו, ונטלם משום מותנה דיש במשמעות דבריו ירושה ומתנה. ומ"מ אשתו יזונית מנכסים אלו, דאם בירושה דאורייתא יזונית, כ"ש במתנת שכיב מרע דרבנן אע"פ שבמכר גמור או מתנה אין האשה יזונית מנכסים משועבדים, דזמנות זה דבר שאין לו קצבה ואין היורשים יכולים להזהר, ונפקא מיניה בדין דלהלן בלאר אחרין לפלוגי, שאם הראשון ראוי לירושה אין השני מקבל כלום.

האומר נכסי לך ואחרין לפלוגי, אם הראשון יורש, אין לשני במקום ראשון כלום, גם אם מת הראשון, כיון שאין הלשון לשון מתנה אלא ירושה, ורחמנא אמר שהירושה עוברת ליורשים הבאים והוי מתנה על מה שכתוב בתורה, דהמעשה קיים והתנאי בטל. (ורב עירלש טעה בזה ותיקנו רבא, והתבייש רב עירלש שלא יחשוב רבא שטעוה בכל הדינים שלא היו בפניו, וקרא עליו רבא "אני ד' בעתה אחישנה" שמצויא ישועה לצדיקים ששהם יורקובל לשיעוה, ואם כן לא טעה בעלמא, וכטעמה זימן הקב"ה את רבא שיתקנו).

נתינת הירושה לאחרים כשהבן אידן נוהג שאחריה

לאחר שנתבאר במסניות הקדמות דיני ירושה, ותבאר את המחלוקת האם אפשר להעביר את הירושה לאחרים, ותבאר האם ראוי לתת את נכסיו במתנה לאחר כשבנו נוגה כשורה, והאם מקבל המתנה יכול לתת את הנכסים לבן.

קל"ג: **הכותב נכסיו לאחרים ולא לבניו** מה שעשה עשוי, אלא שאין רוח חכמים נוחה הימנו ומועטים עליו מפני שעקר נחלה דאורייתא. ורשב"ג אומר שאם לא היו בניו נוהגים כשורה זכור לטוב. הגמ' מסתפקת אם רבגן לוקמים על רשב"ג, והגמ' מבאיא בשם שמואל שאין להעביר נחלה אפ"י מבן רב על לבן טוב דיילמא נפיק מיניה זרעא מעליא, וכ"ש מבן לבת, והלכה כרבגן ולא כרשב"ג, דשמואל חולק על הכלל שבכל מקום הלכה כרשב"ג חוץ מ... וכל כללי הפסק כגון הלכה כסתם משנה קיימא לן הכי וא"כ מפורשי בגמ' שלא.

יוסף בן יעזר הקדיש נכסיו לעילתה (ע-לית' גג) מלאה וידין, מפני שלא היו בנו נוהג שיוערה, והלך בנו ונשא את בת קולע העטרות של ינאי המלך, וזמא מרגלית בדג, ואמר לה שתמוכר אותה להקדש לאבני האפוד (דלא בטל אלא שאלת אורים ותומים, אבל אפוד וחושן לא בטלו אלא כה"ג משמש בפחות מ'ה' בגדים) ולא למלך, אך שיהמלך יקנה בזהו, ולא תטוש שוירה לומר מכך בן קיימא תהקדש, כיון דאמירתו לגובה כמסורתו להדיט' ולא תוכל לקבל יותר, והגוזר שהוא בקי ישום בשווי משום שהוא ירא שמים, ושמו אותה הגזברים ב"ג, עליות דינינים אבל היה להם רק שבע, ואמרו להם ששווי האבן של ש' הנוספות מקדשות לשמים. וכתבו לו חכמי יהודי שאביו הכניס להקדש אחת ובנו ש' זכותא ביה שהקדיש אחת חרמ' לבן שיוכשר להקדיש ש', וי"א לגנאי שאביו הכניס אחת ובנו הוציא שבע שרוקן את הקדש ולא השאיר להם עליה או שתיים, ואם היה להם ג' ג' נטלים, ותגלגלה חובה בנן משום שלא היה לאביו להקדיש כל נכסיו.

הנותן נכסיו לאחר במקום לבנו, אם המקבל יכול לתת לבן– מעשה באדם אחד שלא היו בניו נוהגים כשורה וכתב כל נכסיו ליונתן בן עוזיאל, ועמד יונתן בן עוזיאל מכר שליש לצרכו והקדיש שליש והחזיר לבניו שליש.

בא אליו שמאי במקלו וברמילו, דס"ל שכוין שיש אומדנא שהאב נתן על דעת שלא יתן לבניו והוי כאילו פירש לא חלה המתנה ויחזור ויקח מהם משום דמצוה לקיים דברי המת, (כמעשה) דבית חורון שבן שאביו היה מורד ממנו הנאה נתן לאחד ואמר לו אינך לפניך אלא כדי שתהא אתה ואביך אוכלים וכו', והמקבל הקדיש מה שקיבל, ואמר לו הנותן שלא נתן

יש כושי ישידיש, ואמרו הנכמים שאם אינו יכול להקדיש לא הוי מותנה, ואפי' אמר הרי הן לפניך ויבוא אבא ויאכל וכו' לא הוי מתנה).

קל"ד, **אמר לו יונתן בן עוזיאל** דלא דמי דהתם פירש להדיא שנתן על מנת שאבי יאכל, אבל כאן שנתן בסתמו כוונתו שעשה בהמה שריצה, ואם יוכל להוציא מה שהקדיש יוכל להוציא מה שנתן להם דאין מתנה לחצאי, והסכים עמו שמוא'.

פ' תלמידים היו להלל הזקן, ל' ראויים שתשרה עליהם שכינה כמשה רבינו אלא שאין הדור ראוי לכך, ל' ראויים שתעמוד להם חמה כיוחשע ואף שגם למשה עמדה מז"מ אינם חשובים כמשה, וכו' בנינויים, גדול שבכולם יונתן בן עוזיאל, בשבשה שהיה יושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו היה נשרף, קטן שבכולם רבי יוחנן בן זכאי, שלא הנהיג מיקרא ומשנה גמרא –סברת המשניות (לא שנו, חסורי מחסרה), הלכות למשה מסיני, ואגדות –תנומא בראשית רבה ויקרא רבה, דקדוקי תורה כגון לימוד מיתור אות אחת, ודקדוקי סופרים גזירות דרבנן להרחיק מאיסור תורה, וקל וחומר שאדם דן מעצמו, ואגזירה שוה, ותקופות המולד, ואגימטריאות ר"ת, ומשולות כובסים, ומשולות שועלים, שיחת שדים להשביעם וע"פ. עושים קמיע, ושחת דקלים, ושחת מלאכי השרת להשביעם, ודבר גדול– מעשה מרכבה, ודבר קטן– הויות דאביי ורבא, וע"ש ששאר התלמידים היו כך להבין דבר מתוך דבר ויותר.

נאמנות אדם לומר זה בני, זה אחי, גירשתי

להלן ביאר מתי אדם נאמן לומר זה בני או זה אחי (ונפקא מינה לדיני ירושה ויבום), וכן מתי נאמן לומר גירשתי, מכח מיזג או חוקה, ומתי אין לו מיזג או חוקה (או שיש סיבות אחרות שלא להאמינו) ואינו נאמן.

קל"ד : נאמנות לומר זה בני- אדם נאמן לומר על אדם אחר שהוא בני, ואותו אדם יורשו, במיגו שהיה יכול לתת לו נכסים אילו במתנה, (ואמנם נכסים אחר"כ שאין לו מיזג אוינו נאמן, דחוקא על מי שהוא מוחזק ככנו נאמן לומר שהוא בכור), וכן פוטר את אשתו מן היבום, בין הריבא שאינו מוחזק לא באחים ולא בבנים, דמקיל לא אחזקה קמיייתא, וגם אם יבוא אה"כ אדם ויאמר שהוא אלא לאו לא כמנייה, והאשכ"ח שמחזוק עש לו אחים נאמן במיגו, שהרי יכול לגרש את אשתו וישכר פנינו, ונאמן במיגו דמה לו לשקר שהרי יכול לפוטרה בגט.

ואם אומר שיש לו אחים ואינו מוחזק לא באחים ולא בבנים אינו נאמן לאוסרה דאינו יכול להוציאה מחזקה כשפטורה מיבום.

נאמנות לומר גירשתי את אשתי-

לרב יוסף אדם נאמן לומר גירשתי את אשתי, והואיל ובידו לגרשה.

ובדברי רבי יוחנן יש תלירה אם נאמן, או שאינו נאמן אם גירשה היה לזה קול (משא"כ באומר זה בני שנאמן כיון בדידו לגרשה), והגמ' מחלקת שלגבי למפרע אינו נאמן שאם אומר בא' אייר שגירשה בא' ניסן, ויש עדים שיזנתה בסו"ד ניסן, נידונת בחנק, אך נאמן לגבי שאין להרבא אם מעיד שגירשה עכשיו או שמעיד בסתמא, דכיון כמאן תפקא מיניה אלא למכאן ולהבא, בין לזנות בין לפוטרה מיבום בין להתירה לישב, נאמן במיגו שהיה גמורה כעכשיו.

והגמ' (קל"ה), אומרת שאין לסמוך על תירוץ זה למעשה, דיל" שאינו נאמן אף מכאן ולהבא, דאם איתא גירשה קלא אית ליה למילתא. דההוא שהיה מוחזק באחים ולא בבנים ואמרו בשעת מיתתו שאשתו חזיא לכהנא רבה לאו דחוקא אלא שמוותר לכל אדם. ואמרו אביי ורבא שיש לחוש ולא להתירה לשוק. ומהכא שמעינן שבעל שאמר גירשתי את אשתי אינו נאמן.

ואם אמר שגירשה לפני כן י"א שנאמן לגבי מכאן ולהבא דאיכא מיגו, **דפלגינן דיבורא** שאינו נאמן למפרע ונאמן למכאן ולהבא, וי"א שאינו נאמן אף לגבי מכאן ולהבא, דלא פלגינן דיבורא בחד גופא והוא לא טען שגירשה היום אלא למפרע, וכיון שאינו נאמן לגבי למפרע, לא פלגינן דיבורא ואינו נאמן כלל (אבל בסתמא נאמן אלא כיון שתפקא מיניה אלא למכאן ולהבא), ורק בתרתי גופי פלגינן דיבורא, כדמצינו שאם אדם מעיד שאיש פלוני בא על אשתו, מצטרף הבעל עם אחר לחייב את הבעל מיתה, אע"פ שהשאש אינה חייבת מיתה בהנבע פסול לעדות על אשתו.

קל"ה. נאמנות לומר אם יש לו אחים-

אדם שמוחזק שאין לו אחים חוקה בעלמא בלא עדים, ויודעים בודאי שאין לו בנים, (וללא החוקה שאין לו אחים היינו אוסרים אותה

מספק) ואמרו בשעת מיתה שאין לו אחים, דנתבאר לעיל שאע"פ שמוחזק שיש לו אחים נאמן במיגו שיכול לגרשה, אם יש קול שיש עדים במדינת הים שיודעים שיש לו אחים, רב יוסף רצה להתירה כיון שאין עדים לפנינו, כדאמרין "עדים בצד אסתן ותיאסר", ומכח זה התירו שבויה שאמרה נשביתי וטוהרה אני, אע"פ שיש עדים במדינת הים שנטמאה, ואביי אסר משום שרק בשבויה הקילו שהרי הקילו בו לסמוך על אשה ועד אחד, דכיון דאשה משמרת עצמה מזונת אין לנו לאוסרה כיון שהיא בחזקת התר, והוא איסור קל אם נישאת לכהן, אבל לא נקל באשת איש שזה הוא אסור, והיא בחזקת איסור עד עתה, ואל תיתרנה מספק כיון דאמרי אינשי שיש עדים במדינת הים שהיא זקוקה לרבא שיש לחוש לדברי אביי, ואין להתירה להנישא לשוק בלא חליצה.

דיני ירושה באומר זה אחי-

אדם האומר על אחר זה אחי, אם שאר האחים מסכימים עמו יורש כאחד האחים, ואם שאר האחים אומרים אין אנו יודעים, אינו נאמן דאמרי ליה איתא רבייה, ואינו יורש על חשבון שאר האחים אלא נוטל מחלק האומר שהוא אחיו, ומגן אם היו ב' אחים וג' שות, נוטל חצי שדה מחלק האומר זה אחי.

רבא מוכיח מהדין הנ"ל שהאומר **מנה לי ביןך, והלה אומר אני יודע** פטור, דאוקי ממונא בחזקת מריה, ומהלוקת היא בכמה מקומות וקיימנן לו דפטור, אלא שצריך להשבע שבועת היסת דאינו יודע, ואביי דוחק דיל" דחייב דברי ושמוא ברי עדיף, והכא דמי לטוען מנה לאחר בידך ואומרים לו לאו בעל דברים דידי את, והאח הספק הוא גם שמוא.

ואם מות הספק יחזור הנכסים שירש לאתו או שמחלקו ירש, אבל שאר האחים כיון שלא מחל להם על חלקו שאצלם, בתורת גזל זה בדיהם, ועכשיו יורשים חלק זה לבייב, או שקנה נכסים, ומת,

ואם נפלו לו נכסים ממקום אחר לבייב, או שקנה נכסים, ומת, אם האחים הכחישו שהוא אחיהם אינם חולקים עמו, ואם אמרו אין אנו יודעים ירשו עמו שהרי הוא הודה שהוא אחיהם.

קל"ה : אם שבחו הנכסים- אם השבח מגיע לכתפיֹ שיקבל קרקע ריקנית וחרש וזרע ועכשיו היא מלאה פירות, דינו כירושה ממקום אחר, והגמ' מסתפקת מה הדין בדיקלא ואלים שלא נשתנה שמו, או קרקע שהעלתה שרטון מעצמה, תיקו.

צוואת שכיב מרע

שכיב מרע, והיינו אדם הנוטה למות, יכול להקנות את כל נכסיו בדבריו בעלמא בלי מעשה קנין, דדברי שכיב מרע ככותבים ומנסוסים דמו, (ועיין לקמן קמ"א מה מקור דין זה, וז"ע לקמן קמ"ו שיש מחלוקת בין זה), והמתנה חלה כשימיתה, ואם לא מת אלא עמד מחליה בטלה המתנה, ואם השכיב מרע נתן רק חלק ממכסיו, צריך קנין כמו במתנת בריא (ועיין לקמן קמ"ט מה נחשב שוה), ואם נראה מדבריו שהוא נתן מחמת מיתה, אף אם שייר לעצמו דבריו קיימין.

ודיני מתנת שכיב מרע יבוארו בפירוט מכאן ועד סוף המסקנת, כאשר הגמרא עוסקת בדפיס אלו גם בעניינים רבים נוספים.

שכיב מרע שכתב שטר מתנה- מי שמת ונמצא דייתיקי צוואת שכיבֹמרע (שכתוב בה דא תהא למיקם ולהיות) קשורה על יריכו, הרי זו אינה כלום אף אם החזיק המקבל בשטה, דהא צוואת שכי"מ קונה לאחר מיתה הטעם הוא כדי שלא תיטרף דעתו עליו, אבל הכא לא גמר להקנות אלא בשטר, ואין לשטר כח וצוואת שכיב מרע, (וקשורה על יריכו רבותא היא, שאע"פ שאין לומר שאחר כתבה, אינה כלום), ואם אמר השכיב מרע מחיים לאחר שהוא מקנה לו את מה שכתוב בשטר, קנה, גדע גרע מצוואת פיו, אע"פ שהשטר כתוב לאדם אחר.

איוהי מתנת בריא שקונה לאחר מיתה כמתנת שכיב מרע, כל שכתוב בה מהיהוים ולאחר מיתה והיינו גוף מהיהוים ופירות לאחר מיתה, ומתנה זו חוקה יותר ממתנת שכיב מרע, שאינו יכול לחזור בו, אלא רק להקנות את הפירות שבימי חייו, אבל הנתון מתנה לאחר מיתה אלא כתב מהיהוים, לא קונה, דאין כח לאדם לתת מתנה שתחול בזמן שאו הוא וכל יוכל להקנות, ואם אדם מעכשיו גרידא קונה גוף ופירות מיד.

שכיב מרע שאמנו כתבו ותנו מנה לפלוני ומת, או שאמר תנו ותכבו, אין כותבים ונותנים לאחר מיתתו, שמוא לא רצה להקנות אלא ע"י השטר, ואין שטר מועיל לאחר מיתה, ולרבי יוחנן תיבדק, ולא בא רבי יוחנן לחלק אלא להוסיף, שאם כוונתו ליפנות את כח המוקבל שהשטר יהיה עדות על התנייה, אבל התנייה לא תליה בשטר, כותבים שטר לאחר מיתה, דבשכיב מרע

יש שטר לאחר מיתה ונתנת בה ממנו דמרי ככותבים ומסוייים, ונותנים לו את הנכסים, וכדאמר רב חסדא "וקנינא מיניה מוסיף על מתנתה דא", וגם הכא איירי שאמר "אף כתובו וחתמונו", וכן הלכה, אבל בריא אע"פ שמיפה את כוחו אין כותבים ונותנים לאחר מיתה, וכינד שבירא צריך שטר לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.

דיתיקי מנטלת דיתיקי שאם השכיב מרע כתב נכסיו לאחד וחזר וכתבם לאחר, ולא זיכה לראשון, השני קונה, שהרי שכיב מרע יכול לחזור בו, אבל במתנת בריא אינו יכול לחזור בו והראשון קנה.

מהיהוים ולאחר מיתה, ודין קנין פירות

להלן ביאר מה הדין בהקנאה או בגט שנכתב בהם הלשון 'מהיהוים ולאחר מיתה', כיצד אנו מפרשים את כוונתו מתי תחול ההקנאה או הגט, וכן ביאר האם תוקפם של קנין פירות הוא כקנין הגוף או לא.

קל"ו: בריא הכותב **נכסיו לבניו** ורוצה שהפירות ישארו ברשותו בחייו-

לרבי יהודה קנין לכתוב "מהיהוים ולאחר מיתה", שמשמע שמתקנה גוף מהיהוים ופירות לאחר מיתה, אבל אם לא כתב מהיהוים לא קנו, דאין מתנה לאחר מיתה.

ואף שהכותב גט 'מהיהוים ולאחר מיתה' הוי ספק גט, ואם מת חולצת ולא מתייבמות, ואם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר צריכה גט משיניהם, התם מספקא אי כוונתו לתנאי או לחזרה, ומשא"כ הכא שאפשר לפרש כוונתו לחלק בין הגוף לפירות, והכי משמע טפי.

ולרבי יוסי אף אם לא כתב מהיהוים קנו, מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו, דאם אין כוונתו ל'מהיהוים' למה כתב זמן בשטר, והלכה כרבי יוסי ומ"מ בגט תיקו רב לכתוב בפירוש שיחול "מן וימא דנף", משום חומרא דעריית, דגט אין בו קנין. והאמינם כתבו שנהויים גם בשטר ממון לכתוב כך.

ומחלוקתם היא בשטר שכתוב "בדוכין פתגמי דהוו באנפנא", שזה זוכרן דברים ולא זוכרן לקנין.

ואם עשה קנין סודר, וכתבו בשטר הקנין, לרב נחמן רב הונא בריה דרבי יהושע א"צ לכתוב מהיהוים, ולרב פפי ב"אקנייה וקנינא מיניה" א"צ לכתוב מהיהוים, דהקנין תיראי הוא יפי כח לקנות מהיהוים, וב"קנינא מיניה ואקנייה" דהשני הוא פירוש של הראשון, צריך לכתוב מהיהוים –אחד כותב בראש השטר והשני בסוף השטר.

אם קנין פירות כקנין הגוף-

מה יוכל כל אחד מהם למכור- הכותב נכסיו לבניו, האב מזה יוכל למכור את הגוף מפני שהיה קנויים לבן, ואל חלה המכירה כשמכר בסתמא אלא על שישמות, וכשימות האב יטול הבן גוף ופירות, ואם בת הבן לפני האב יעלו יורשיו גוף ופירות. והבן אינו יכול למכור את הפירות שבחייו האב מפני שהם ברשות האב, וכשימות האב קנה הלוקח גוף ופירות, ורק שניהם יחד יכולים למכור לגמרי.

קל"ז : ואם הבן מכר בחיי האב ומת לפני האב, לרבי יוחנן

לא קנה הלוקח ואף כשימות האב לא יקבל הלוקח את הנכסים, כיון שבפועל לא זכה בהם הבן, דקנין פירות גיש לאב כקנין הגוף וכי זבין לאו דידיה קנה, וכאם הבן מכר ומת גיש יורשיו אינם יורשים כי שצבייבם שכיב עצמו מנכסים אלו, ואמנם אם הבן אל מוכר, ומת, היוורשים יורשים מכווח, כיון שלא סילק עצמו מהנכסים), ולריש לקיש קנה הלוקח, דקנין פירות לאו כקנין הגוף, וכי זבין דידיה זבין.

הבאת ביכורים בקנין פירות- המוכר שדהו לפירות, לרבי יוחנן הלוקח מביא ביכורים וקורא מקרא ביכורים, דקנין פירות כקנין הגוף, ולריש לקיש מביא ואינו קורא, דקנין פירות לאו כקנין הגוף, וכתבי "האדמה אשר נתת לי" ומ"מ מביא דכתיב "מארצך" והרי שעבד לו יניקת הקרקע.

צריכותא בביכורים ובירושה- אע"פ שנחלקו לגבי ביכורים הוצרכו לחלוק לגבי אב שהקנה לבנו והבן מכר לבנו את הגוף לגמרי, ואם היה אומר רק בירושה הו"א שהטעם הוא משום שכיון שהנדון הוא כלפי עצמו האב מעדיף את עצמו אפי' כלפי בנו. ולריש לקיש קמ"ל שאף בזה שהנדון הוא כלפי האב עצמו, והווי"א דנימא דהאב מעדיף את עצמו אפי' לגבי בנו, ואם היה אומר רק בירושה הו"א שהטעם משום שהאב מוחל לבנו, אבל בביכורים שזה לאחר לא, קמ"ל.

צולחן פירות, אכסניא,ירושלים

חובת אחריו

להלן יבואר מה הדין שבאדם נתן מנתה לאדם אחד, ואחריו לאדם אחר, ואחריו לאדם שלישי, האם קנין השלישי תלוי בקנין השני, והאם השני יכול למכור (במכירה גולה, או במכירה שחלה רק לאחר מיתתו) ולבטל באת קנין השלישי, או לצאת בה ידי חובת אחרת (זה תלוי אם יש לו קנין פירות או גם קנין הגוף).

מי מקבל את הנכסים אם מת הראשון- האומר נכסי לך

ואחריו יירש פלוני ואחריו יירש פלוני, כשמת הראשון קנה השני, וכשמת השני קנה השלישי. ואם מת השני לפני הראשון, וכשימות הראשון יקבלו יורשיו את הנכסים, שהרי לא זיכה שלישי אלא מכת השני, ואע"פ שלא היה לראשון אלא פירות בחייו וזכי יורשיו בגוף פירות, כיון שמי שאמרו לקבל לאחריו מת.
למ"ד קנין פירות כקנין הגוף ניחא, דכיון דקנין פירות של הראשון אלים כקנין הגוף, והנותן סילק עצמו ממונו ופירות, קנין הירושים הכלי, אמנם המוכר שהיה לפירות לא קנה הלוקח את הפירות, כיון שהלדיא אינו משמישו לעצמו את הגוף, ולמ"ד קנין פירות לאו קנין הגוף צ"ל דאחריו שאני דכונתו שכל ימי חי הראשון יהיו לו גוף ופירות, ורק אחריו יקבל השני, ויכול הראשון למכור את הגוף ובדלהלן.

ובברייתא אחרת מבואר שבאופן הנ"ל יחזרו הנכסים ליורש הנותן, ולרשב"ם הקושיא היא על רבי יוחנן דמבואר אלא דקנין פירות של הראשון לא אלים כקנין הגוף, ותי' הגמי' הוא דס"ל כרשב"ג דס"ל לגבי מכירת הראשון דקנין פירות כקנין הגוף והראשון יכול למכור, ודלא כרבי דס"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף ואין הראשון יכול למכור.

קל"א. אם הראשון יכול למכור- האומר נכסי לך ואחריו

לפלוגי, ומכר הראשון, לרבי לא חלה המכירה אלא לגבי הפירות, אבל לגבי הגוף, השני מוציא מיד הלוקוחות ולא ס"ל אחריו שאני, ולרשב"ג כתחילה אין לו למוכרם שהרי הנותן גילה דעתו שרוצה שהראשון ישיר לשני, אבל בדיעבד חלה המכירה, והמשיא עצה לראשון למכור את הנכסים הרי זה רשע ערום דהרי הוא חוסא ולא לו, אבל הנותן לא נקרא רשע, אלא שכתחילה אסור לעשות כן, שהרי נתן לו הנותן גוף ופירות.

רבי יוחנן מפרש שהמחלוקת היא אם קנין פירות כקנין הגוף או לא, לרבי לאו קנין הגוף וממילא אינו יכול למכור, ולרשב"ג כקנין הגוף ויכול למכור, ולרש' יקיש שלא לאו קנין הגוף, ולכן לרבי אין הראשון יכול למכור, ולרשב"ג אחריו שאני שהקנה לראשון גוף ופירות, ולכן יכול למכור, (וכן הלכה דקנין פירות לאו קנין הגוף, כר"ש יקיש, ובאחריו לפלוגי יכול הראשון למכור, כרבי).

ואמנם אם **הראשון נתן את הנכסים במתנה שכ"ב מרע,** או במתנת בריא אם אמר מהיחם ולאחר מיתה, דדינה כמתנת שכ"ב מרע, לא חלה המכירה אף לרשב"ג, כיון שאין מתנת שכ"ב מרע חלה אלא לאחר מיתה, דסתם אדם אין רוצה להוציא ממונו מכתו עד שתגימור מיתתו, ולאחר מיתה כבר קנה השני, דכונת הנותן משמעה שהתחיל הראשון לטרוף, שכבר אין לו צורך בנכסים, יקנה השני.

דאף שאב"י אמר שמתנת שכ"ב מרע חלה עם גמור מיתה, חזר בו אב"י והסכים עם רבא שהמתנה חלה לאחר גמור מיתה, וראיה שאב"י חזר בו דנתן שאם אמר זה גיטך אם מת, ז' שאם איתוך אם היא גט. אז זה גיטך מחולי' זה לאחר גמור חולי' זה, אז זה גיטך לאחר מיתה, חלה לא אמר כלום אלא גט לאחר מיתה, ומבואר שכוונת המגרש שלא תצא מכתו עד לאחר מיתה, (ולרבי סי' הוי גט. דזמנא של שטר מוכיח עליו, וכמנאן דאמר מהיחם ולאחר מיתה, דחולצת אלו מתיבבמת).

לרבי יוחנן הלכה כרשב"ג, ואף אם הראשון שחרר עבדים חל השחרור, ולא אמרינן שלא נינתו לו למיעבד איסורא דהמשחרר עבדו עובר בעשה ד'לעולם בהם תעבודו', ויכול לעשותם **כרכיכס למת**, ולא אמרינן שלא נינתו לו לעשותם איסורי הגאה, דניחא ליה לאיניש שהנו ממונתו ולא ילך לאיבוד.

קל"ב: ואם אמר הנותן ואחריו לעצמי (אשה שנתנה

דקל לרב ביבי בר אב"י עד יום מותו, מפני שהיה בחציצרו, והיה מקפיד עליה כשנכנסה, והקנהו רב ביבי לבנו דאף שבאחריו לפלוגי אסור לתתחילה להקנות לאחר, הכא כיון שאחריה שיהיה לעצמה התכונה לעשות לו קורת רוח, שיכול לתת למי שיצאה, מודה רשב"ג שאין המקבל יכול להקנות לאחר דלא קנה אלא בחייו.

אם הראשון יכול למתן בזה ידי חובת אתרוג- הנותן אתרוג לחבירו עד מיתתו ואמר ואחריו לפלוגי לגמרי, לרב נתמן בר רב חסדא, לרשב"ג יצא מין שיכול למכור, ולרבי לא יצא דאין לו אלא קנין פירות, דאינו יכול למכרה, ולא חשיב "לכס", ולרב נתמן בר יצחק הכא אף למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף, מ"מ יצא, שאם לא נתן לו כדי לצאת בו, למה נתנו

לו, וחשיב "לכס" כיון שאין לשני חלק בו כל זמן שהוא אצל הראשון, ואין המחלוקת אלא אם הראשון יכול לאכול או למכור, דלרבי משלם דמיו לשני, ולרשב"ג אין לשני אלא מה ששיר ראשון, וקמ"ל שאף באתרוג שאין בו פירות, לא נתן לראשון אלא לצאת בו.

עוד מדיני "לכס" באתרוג-

אתרוג של תפוסת הבית שקנהו ממכסי הירושה או שישוהו מאביהם, ועדיין לא חלקו, אם יכול לאוכלו ואין האחים מקפדים יכול לצאת בו ידי"ת אתרוג, והיינו שביש אתרוג לכל אחד ואשכנז יצאו ידי"ח, או שיש הרבה אתרוגים בעיר, אבל אם אין, לא יצא, ד"לכס" היינו שכולו יהיה שלו, (דהא לא כתיב פרי עץ הדרכם, כמו שכתוב ראשית עריסותים. והא דלא כתיב ולקחת לך, היינו ללמד שכל אחד צריך לקחת).

הנותן אתרוג במתנה על מנת להחזיר אינו יוצא בו אא"כ החזירו, דמתנה על מנת להחזיר שביה מתנה, והמתנה תליה בחזרה, ולא בעית תניא כפול אלא בניטין וקידושין, אבל בממנות שאף בהם לא פירש אלקין בטר אומדן דעתא, א"צ תנאי כפול.

ומנהגו שכל הלוקח מוכר באתרוג אחד, וכל אחד מסיים לתת במתנה את חלקו לחבירו, על דעת שיחזיר. אמנם ביום טוב שני מתוך שיוצא בשאלו יוצא בגזול.

המקדיש שור שניתן לו במתנה על מנת להחזיר, אם אמר לו על מנת שתחזירנה, הוא מוקדש ומוחזר, שהרי החזירו ולא חיסרו, ואיגלא מילתא למופרע שחלה המתנה, אבל אם אמר על מנת שתחזירנה לו, כונתו שיחזיר דבר הראוי לו,

אם המקבל חייב במטריה- כתב הרשב"ם שהמקבל מתנה על מנת להחזיר אינו חייב אלא בפעיה, ולא בגניבה ואבידה או באונס, דאינו שומרו אלא מקבל מתנה.

מתנה בעל כרחו של המקבל

הנותן מתנה לחבירו והמקבל אינו חפץ בה, אם המקבל **צווח מעיקרא** שכשמסרו לו את השטר צווח שאינו חפץ במתנה, לא קנה, דאין מזכין לאדם בעל כרחו (דחוב הוא לו), דכתיב "שונא מתנתו קנה", ואם שתק בתחילה בזמן קבלת השטר א"כ צווח קנה, דמעיקרא נתרה, ואינו יכול להוציא ממונתו אלא במתנה או שיפקיד.

קל"ח. ואם זיכה לו את המתנה ע"י אחר, והמקבל שתק כשמסרו לאחריים את השטר או הקנו בקנין סודי, ולבסוף כשבאו למסור לו את השטר צווח, לת"ק קנה, דבתחילה הסכים ואח"כ חזר בו, ולרשב"ג לא קנה, דמה שלא צווח עד השתא, משום שלא באה לידו המתנה, והוי גנאי לצווח קודם. וכמו שזמצינו שנחלקו בכתוב נכסיו לאחר והווי לנותן עבדים, ואמרו המקבל שאינו רוצה בהם דאף למ"ד שיכול לומר לעבד עשה עימי ואיני זנך, מ"מ לא ניחא ליה לעשות כך, שלת"ק קנה, ולכן **אם השני כרן העבדים** אוחלים בתרומה, ולרשב"ג אינם אוחלים בתרומה והלכה כרבנן, ובהכרח איירי בשתק מעיקרא, דאל"כ ודאי אינם אוחלים בתרומה.

מה דין החפץ כשהמקבל לא קונה- שיטת הרשב"ם הדלכה כר"ש יקיש שאם הנותן נתן והמקבל לא קנה, החפץ הפקר וכל המחזיק בו זכה, ואף שרשב"ג ס"ל שהחפץ של הנותן, דכך דעת הנותן, הלכה כרב"ג ולא כרשב"ג (דאברייתא אין כלל שתימיד הלכה כרשב"ג), אמנם רבינו הלכה כמותא אף בברייתא.)

כמה מדיני שכ"ב מרע

שכ"ב מרע שכתב מעותיו לכמה אנשים (ולא ששיר כלום, דאם ששיר צריך קנין), אין קדימה למי שכתבו קודם בשטר, ואם בא בעל חוב לפני שקיבלו את המעות (או שנתן להם קרקע, דבעל חוב גובה אע"פ שקיבלו את הקרקע) הוא גובה מכולם שכוונתו לתת לכולם יחד (וכגון שלא שתק בנייהם), וגובה מכל אחד לפי גדול המתנה שקיבל. אבל אם אמר ואחריו לפלוגי, מי שקודם בשטר זוכה לפני אלו שאחריו, ואם בא בעל חוב גובה מהמאוחר לפני המוקדם לו, ודאברייתא ששהשכ"ב מרע אוהב את המאוחר, ונתן לו מתנה גדולה יותר.

מתי הכונה להוסיף ומתי הכונה למה שמקבל בלא הכ"ב- שכ"ב מרע שאמרו לתת מאתים זוז לפלוגי, בכורו הראוי לו, ונותנים לו מאתים זוז מלבד חלק בכורתו, וכן האומר לתת מאתים זוז לאשתו כראוי לה, ונותנים לה מאתים זוז מלבד הכתובה, ואם אמר שיתנו לה אותם בבכורתו או בכתובתה, או שאמר שיתנו ולא אמר שזה לירושה או לכתובה, ידם על העליונה, ויכולה ליטול או אותם או את

הירושה או הכתובה אם הם יותר מאתים.

קל"ח: והיינו משום שהוסיף לומר "וכראוי לו"

הלוסיף על מה שמוע להם כבר, וכר"ע דרד"ש לישנא יתירא, כדמצינו שהמוכר בית וכתב ללוקח שזה כולו עומקא ורומא, אין הבור והדות בכלל הבית דהם השימש בפני עצמם, (וממילא עומקא ורומא הוסיף עומקא ורומא), דבסתמא לא קנה עומקא ורומא), וצריך המוכר לקנות דרך מהלוקח דמוכר בעין יפה מוכר ולא ששיר לעצמו דרך (ולחכמים א"צ), אלא אמרו לו חוץ מהבור והדות ז"ל צונות דרך מהלוקח, דאין שגב בלי זה לא מכר בור דדות, ונותנו להוסיף על השיור את הדיך לבור ולדות (וגם לרבנן דזרשים לישנא יתירא, אם יש מה לרבות, ונקט ר"ע לפי שהוא אמר דין זה).

וכן הדין לגבי בעל חוב, אם אמר שיתנו לו מאתים זוז כראוי לו, נוטל מאתים זוז מלבד החוב, ואם אמר שיתנום בחובו, יכול ליטול או אותם או את חובו.

אם כותבים שטר חוב על פי דברי השכ"ב מרע- שכ"ב מרע שאמר שפלוגי חייב לו מנה, לר"מ העדים כותבים זאת שכך שמוע והשכ"ב מרע אמר, אע"פ שלא ביררו שהדבר אמת שהוא חייב לו, ועל כן כשבת הירוש לגבות עליו להביא ראיה. ולחכמים אין העדים כותבים זאת אם לא ביררו שהדבר אמת, דחיישינן שביט דין יחשבו שהם ביררו את הדבר, וממילא יכול הירוש לגבות בלי ראיה שהרי כבר ביררו את הדבר, ומספיק לקיים את השטר.

אי חיישינן לבית דין טועים-

בברייתא אחרת מובאת המחלוקת הנ"ל בצורה הפוכה, ואיתא התם שר"מ אין כותבין משום דחיישינן לבית דין טועים, דמן הדין היה לכתוב שטר, אלא שחוששים שהיה בית דין שיטעה לחשוב שכבר ביררו, ויסמכו על השטר. הלכתא אין חוששים לבית דין טועים.

אין חולצים אא"כ מכירים שהוא היבם שלה, וכן **אין ממואנים אא"כ מכירים**, ואע"ג דלא חיישינן לבית דין טועים, הני מילי אחרי עדים כמו בצוואת שכ"ב מרע, שודאי יבידקו בית דין אם העדים הכירו או לא, אבל בית דין אינם בודקים אחרי בית דין אחר (דאין חליצה ומיאון אלא בפני שלשה), ויסברו שהבית דין הראשון בודקו ויתיריה, וכיון שאין חולצים או ממואנים אא"כ מכירים, לכן כותבים שטר חליצה ומיאון אע"פ שאין העדים מכירים אותם. וזו שיטת רבא, אבל לרב הונא חולצים וממואנים אע"פ שאין מכירים.

דין הפירות בכותב נכסיו מהיחם ולאחר מיתה- הכותב נכסיו מהיחם ולאחר מיתה, האב יכול לתלוש פירות ולתת למי שירצה דהמקבל קנה גוף מהיחם ופירות לאחר מיתה, ופירות שהניח תלושים חולקים בהם כל הירושים, ופירות מחוברים אע"פ שעומדים ליתלש הרי הם של הבן שקיבל את המתנה דכגופה של קרקע דמי, אמנם באחר שהבן מקבל המתנה מוכן לאחר בחיי האב, מקבלים הירושים את הפירות והמחויברים, דדעתו של אדם קרובה אצל בנו ולא הקנה, ומפיון את הפירות ללוקח ונתון דמיון לירוש"א. אי נמי דעת האב להקנות לבנו פירות מחוברים דדעתו קרובה אצל בנו, אבל אין דעתו להקנות ללוקח אחר אלא גוף ולא פירות. וכן אם האב הקנה נכסיו לאחר מהיחם ולאחר מיתה, לא זכה בפירות המחויברים, דדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר.

שימוש בנכסי הירושה

קל"ט. ללבוש ומוזנות- הגדולים אינם נוטלים מנכסי הירושה לצורך הלבוש המרובה משל הקטנים, והקטנים אינם נוטלים לצורך המזונות המרובה משל הגדולים, אלא חולקים בשוה, וכן הדין בהניח בנות גדולות וקטנות. אמנם גדול האחים שנושא ונותן בנכסים שהתלבש מהירושה מאי דעבד עבד דניחא לקטנים דלשתמעינו מילי, אבל אם לעשות כך לתתחילה, ואם הוצא בטל שאין להם ריוח כבוד, צריך להחזרו.

להוצאות נישואין- אם נישאו הגדולים מהנכסים לצורכי החופה לאחר מיתת האב ישאו גם הקטנים, אבל אם האב השיא את הגדולים בחייו, אין הקטנים מקבלים מה שקיבלו הגדולים, וכן הדין בהניח בנות קטנות וגדולות. הבנות ניזונות כשיש בנים בנכסים מרובים, שכך תנאי הכתובה, אבל לא כשיש רק בנות, דבמ"ה ליכא תנאי מנובה.

בעל בנכסי אשתו, אי דינו כירוש או כלוקח

הבעל אוכל פירות נכסי אשתו אף שבעלותו על גוף הנכסים הוא שלה (היינו בנכסי מילוג, ואם שמו את הנכסים וכתבו ערכם בכתובתה, שה נכסי צאן ברזל, הבעל חייב באחריותם והרי הם בעלותה הגמורה). והגמרא מתספקת האם זכות זו בנכסיה נחשבת כאילו קנאם ממנה, או כאילו ירש אותם ממנה, וכדלהלן.

אם גובים חוב של האשה מהבעל – אבוח בר גניבא הסתפק בדין אשה שלווהה ואכלה ואח"כ נישאת, אם המלוה גובה מהבעל דדין הבעל כירוש, או שדינו כלוקח ואינו גובה ממנו, דמלוה על פה גובה מיוורשים ולא מלוקחות. וכתב הרשב"ם לדמסקנה כירוש היה, משום פסידא דמלוה.

ומה דמבואר בברייתא (ואולי זו כוונת המשנה) לענין ירושה שאם הבנות הגדולות הכניסו מהירושה לבעל, יטלו הקטנות מהבעל, ליכא ראייה להלוואה, ד"ל דשאני פורנס דאית ליה קלא והוי כמלוה בשטר דמוציא מתלוקחות.

ק"ט: רב אי אומר שרבנן עשו את הבעל לטובתו פעמים

כירוש ופעמים כלוקח, לגבי **מזונות האלמנה**, אדם שמת והניח אלמנה ובת, האלמנה נזונת מנכסיו שה מתנאי הכתובה, אף אם נישאת הבת והכניסה הנכסים לבעלה, ואף אם מתה אח"כ, ואע"פ שיצא מוציאין למזון הבת והבנות מנכסים משועבדים, האלמנה נזונת מנכסים. ושוריהו רבא כירוש משום פסידא דאלמנה והאלמנה נזונת מהיוורשים, דכיון שתנאי מזונותיה קדם לנישואין, לא טוב להפסיקה בידים. ולעולם אלמנה נזונת עד שנישאת, או שתבע כתובתה, או שירצו היוורשים לתת לה כתובתה.

וכן לגבי **יובל** חובת מנה, כירוש, ואין הנכסים שירש מאשתו חוזרים ביובל למשפחת אשתו, כדי שלא יפסיד (ואף דקסבר שירושית הבעל דאורייתא, מ"מ קאמר הניחוחו רבנן להיות כירוש, ולא עשאוהו לוקח). וכן חלק הבכורה שקיבל הבכור אינו חוזר ביובל דמתנה קרייה רחמנא).

אבל אשה שמרמה נכסי מילוג בחיי בעלה הקהל מוציא מיד הלוקחות. דלגבי זה שוויהו רבנן כלוקח והוא בעל הפניהם, אבל אי הוי יורש הרי מפורשי ויכול למכור, דאינהו אפסודו אנפשייהו, דלא היה ללקוחות לקנות מאשה שיושבת תחת בעלה הראוי לירשה, וכיון שהערימו להוציא מידו פסידו.

מי שמת

מתי הבנות נזונות מהירושה

מתנאי הכתובה שאם ימות הבעל וישאר בנות קטנות מאותה אשה, הבנות נזונות מנכסיו עד שנישאו או שגברו, אף אם יש בנים שיוורשים את הנכסים. ולהלן יבואר מתי הבנות נזונות מנכסי אביהם שמת.

נכסים מרובים – אם יש בנים ובנות, והנכסים מרובים, הבנים יירשו, והבנות יזוניו (מזונות פורנסת ושואן). עד בגרות או אירוסין, ונכסים מרובים להכמים היינו בכדי שזיונו הבנים והבנות עד שיגברו, ולר"ג ברבי בכדי שזיונו הבנים והבנות י"ב חודש.

ואם הנכסים מועטים לת"ק הבנות יזוניו והבנים יחזרו על הפתחים, והיינו שיקחו הבנים את מה שנשאר ממה שלקחו הבנות למזונות, ואח"כ אם הוציאו הכל ישאלו על הפתחים, ולא דמון הבנים והבנות יזוניו יחד, דאין להם להפסיד בשביל שהם זכרים (ועוסקים בתורה לאבי, ולרבה אין חילוק בין זרע שש עוסק בתורה לשאר יורשים, אלא כוונת אדמונן שאין לבנים

להפסיד מפני שהם ראוים לירש נכסיהם מרובים אפי' מאה מנה, ואין הבת נוטלת אלא מזונות), והסכים ר"ג עם אדמון, והלכה כאדמון.

ק"מ. אם היו הנכסים מרובים ונתמעטו שחוקיו המזונות או נתקלקלו הנכסים, ואין מספיק למזון הבנים והבנות עד שיגברו, אין לבנות אלא מה שקיבלו מתחילה, **ואם היו הנכסים מועטים ותרבו**, יטלו הבנים את המתור ממה שנטלו הבנות למזונות. וכמו שמצינו שאם היתומים קדמו ומכרו את הנכסים המועטים חלה המכירה, דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, ומכוח שיש להם תפיסת יד נכסים. ואם עמדו הבנות בדין לגבות, ואח"כ מכרו הבנים, לא חלה המכירה.

כמה ספיקות בדין נכסים מרובים

האם מחשבים את הנכסים לבנים ולבנות אחרי קיזוז מזונות האלמנה, או לא אלא הבנות יזוניו, והאלמנה מועטת מהבנים, ולפירוש שני רבשים יזוניו הבנים והבנות והאלמנה יחד, כיון שאינה מקבלת מזונות אחרי שנישאת.

ואם תמצא לומר שאינה מועטת יש להסתפק אם המתחייב לזון את בת אשתו שאם מת מוטל על היוורשים לזונה, אם מזונותיה ממועטים בנכסים יזוניו היא והבנות, והבנים יחזרו על הפתחים, או לא כיון שאינה מקבלת מזונות אם מתה והוי כמרובים ונתמעטו.

ואם תמצא לומר שאינה ממועטת, יש להסתפק אם מחשבים את הנכסים אחרי קיזוז חובות האב והבנות יזוניו והבנים יחזרו על הפתחים, או לא כיון שמחשבי רבוינא יזוניו הבנים והבנות עד טריפת החוב, ואח"כ יזוניו הבנות רק אם נשאר.

ק"מ: וי"א שהספק הוא לאידך גיסא, בעל חוב, בת אשתו, אלמנות.

הגמ"ל פושטת שאלמנה קודמת לבנות, כשתובעות מזונות מתנאי כתובה.

דיני זכר ונקיבה טומטום

שיטת רשב"ג – בהמה שאמרו לפני לידת הבכור שאם תלד זכר יהיה עולה ואם תלד נקיבה יהיה שלמים, וילדה טומטום ואנדורגינס, טומטום היינו אטום, ואינו ניכר בו לא זכרות ולא נקיבה, לרשב"ג אין חלה עליהם קדושה כלל, דס"ל דאינו ספק נקיבה, אלא בריה בפני עצמה, ולא חלה עליו לא קדושת עולה ולא קדושת שלמים, וגם לא קדושת בכור, דלא קרינן ביה "הזכר תקדיש". ואם ילדה שני זכרים, אחד יקרב עולה והשני ימכר לחיבי עולה ודמיו חולין, ואם ילדה שני נקיבות, אחד יקרב שלמים והשני ימכר לחיבי שלמים ודמיה חולין.

מת שהניח בנים ובנות וטומטום לאביי אינו נוטל לא עם הבנים ולא עם הבנות דס"ל שאינו לא זכר ולא נקיבה. ולרבה לטנא דמתני' נוטל עם הנקיבות אם הנכסים מרובים דספק הוא קדושת עם הנקיבות ממה נפשך, ואם הנכסים מועטים אינו נוטל כלל מנו הבנים, ואמנם לרשב"ג (הנ"ל) אינו נוטל כלל אם הנכסים מרובים.

קמ"א. האומר אם תלד אשתי זכר יטול מנה, או שאמר שאם תלד נקיבה יטול מאתיים, והוא שכיב מרע, או בריא המזכה ע"י אחר, יטול הולד כפי שאמר, ואם אמר שאם תלד זכר יטול מנה ואם תלד נקיבה יטול מאתיים, וילדה זכר או נקיבה, יטול הזכר מנה והנקיבה מאתיים אבל לא ילדה תאומים זכר ונקיבה לא יטלו כלום, ואם ילדה טומטום אינו נוטל כלל דבריה בפני עצמה הוא, (ולרבה היינו כרשב"ג) א"כ אמר כל מה שתלד אשתי יטול,

ואם אין שם יורשים אחרים הוא יורש הכל אע"פ שהוא בריה בפני עצמה, דלא נפיק מכלל בן אין לו עיני עולי, אי נמי יליף מדכתבי' והקריוב אליו ממשפחתו וירש".

אם עדיף בן או בת – מבואר מהנ"ל שבת עדיפה מבן, ואף שכל שאינו מניח בן לירשו הקב"ה מתמלא עליו עברה מפני שמעביר נחלה ממטה למטה, הני מילי לענין ירושה, אבל לענין הרווחה בת עדיפה שאינה יכולה לחזר אחר מזונותיה כזכר. ולשמועם בלידה הראשונה עדיף בת, שהיא סימן לבנים, י"מ משום שמגדלת את אחיה, וי"מ משום שע"ז לא תשלוט עין הרע. וי"א דמתני' כר"י דס"ל שמצוה לזון את הבנים משום "ומשפך את התעלה" אבל אינו חייב, וק"ו לבנות שלא יתבון, ולר"מ מצוה לזון את הבנות, וק"ו לבנים דעסקי בתורה. וממה שאמר ר"י דהא דכתבי' "וד' בירך את אברהם בבן" היינו בבת, אין ראייה שבת עדיפה מבן, ולר"מ "בכל" היינו שלא היתה לו בת, ורב חסדא אמר שבשבילי בת עדיפה מבן, י"מ דכוונתו ללידה הראשונה, והרשב"ם מפרש דאיי"ו בכל הלידות, והטעם משום שלא נתקיימו לו בנים.

ואם אמר שאם תלד זכר תחילה מאתיים ונקיבה אחריו לא תטול כלום, ואם תלד נקיבה תחילה תטול מנה זכר אחריה יטול מנה, וילדה זכר ונקיבה ואין ידוע מי נולד תחילה, הזכר נוטל מנה ממה נפשך אפי' נולד אחרון, ובמנה השני חולקין מספק שהרי מי שנוול תחילה צריך לטול.

קמ"א: ואם אמר שיתן למי שישברו מה ילדה אשתו, אם ינקיבה יטול מנה, ויטול מנה, או שאמר שהיא יאמר שילדה אמר שילדה יטול מנה, כפי שאמר אם ילדה כזו שאמר, אבל לא ילדה תאומים אינו נוטל כלום, דלא אסיק אדעתיה שתלד תאומים, ואם אמר שאם יאמר שילדה זכר ונקיבה יטול מנה, וילדה זכר ונקיבה, אין לו אלא מנה, ואם אמר שילדה נפל לא יטול כלום, דסתם זכר ונקיבה היינו בני קימא.

הקנאה לעובר

מלבד המחלוקת הידועה אם אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם, יש מחלוקת אם אפשר לזכות לעובר לפני שנולד, או שרק אם אמר עובר שמת אביו נחשב כבר יורש או לא.

לרב הונא המזכה לעובר ע"י אחר לא קנה, אף אם אמר שיקנה אחריו שילד.

והא דתנן במתני' **אם תלד אשתי יטול וכו'**, אינו יודע מי שנאה לא מצינו לא יחיד ולא רבים, **דאף לר"מ** דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומצינו ביבמות צ"ג שרב הונא עצמו סובר כר"מ, לא שמענו שאפשר להקנות בשקנהו אינו בעולם. **ואף לרבי יוסי** שעובר יורש, (ואם אביו כהן פוסל את העבדים לאכול בתרומה דעובר במעי זרה זו הוא, ואינו ליד כהן עד שיצא ממעי אימו, ומזה שמענין שלרבי יוסי יש לעובר חלק בעבדים, ואינו מאכיל את אימו בתרומה כיון שהזו זה, ורש"י ביבמות מפרש שהוא פוסל את אמו שהיא בת כהן אם אביו ישראל, ואינו מאכיל את אביו כהן ואמנו בת ישראל, דעובר במעי זרה זו הוא), מ"מ דווקא בירושה שהיא באה מאייליה קונה דיש לזה כח תפוס, ולא להקנות במתנה. **ואף לריו"ח בן ברוקה** שאפשר להעביר את הירושה מבן לבן אחר, מ"מ לא מצינו שאפשר להעביר לעובר, דמנין לנו לומר שהוא סובר כרבי יוסי. ואין להעמיד את המשנה באומר המבשרני (וכנ"ל), או בשילדה כבר, ומלשון מתני' מוכח דלא איירי בהכ.

מגבית והגרלה

לאורך ביסוס והרחבת מערכת סיכומי 'תמצית' ומבחני 'לדעת' נפתחה בימים אלו מגבית עם הגרלה מיוחדת.

אנו פונים בזאת לכל אלו שמקבלים תועלת מהסיכומים והמבחנים לייטול חלק במגבית זו, כדי שנוכל לייעל את המערכת ולזכות לומדים רבים יותר בסיכומים איכותיים יותר.

ניתן לתרום בנדרים פלוס קופת 'תמצית'. או בטלפון 03-7630585 שלוחה 1450

לפרטים 052-7692282

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי ומשנה ברורה חפץ חיים ואהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669

- במייל 7692282@gmail.com

- בנדירים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 שב במזומן,

זיכוי 300 ₪ ברשת 'פה גוך', 101 זוכים

בזיכוי 100 ₪ ברשת 'פה גוך'.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית הזורשיים על הדף היומי / משנה ברורה מוסר (לפי סדר הדף היומי בהסכם) ועמוד היומי

- בנקודות ההפצה

- במייל 7692282@gmail.com

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תג"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד שלי: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

מאחורי התמצית

סיכומי תמצית ומבחני לדעת

גליון מיוחד | כיצד פועלת מערכת תמצית

הכנת סיכומי 'תמצית' ומבחני 'לדעת'

לומדים רבים נעזרים בקביעות בסיכומי 'תמצית' ומבחני 'לדעת' לצורך חזרה על תלמודם, במגוון מסלולי לימוד ומבחנים. בשורות הבאות נחשוף מעט מהעמל הרב המושקע מאחורי הקלעים, החל מהלימוד והכתיבה, ועד המוצר המוגמר המגיע ללומדים בכל רחבי הארץ.

מה כולל מאגר סיכומי תמצית?

מאגר סיכומי תמצית כולל סיכומים על כל הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, סיכומי הלכה הכוללים גם טור ובית יוסף המיועדים עבור לומדי הלכה למעשה בעיון ויסודיות, סיכומי תנ"ך וספרי מוסר, סיכום מיוחד על הפרשה וההפטרה, ועוד. ניתן לקבל את כל הסיכומים חינם במייל 7692282@gmail.com.

כיצד נכתבים הסיכומים?

בסיכומים 'תמצית' מושקע עמל רב כבר למעלה מעשר שנים, כאשר הסיכומים נערכים עבור קבוצות לימוד שונות הלומדות בעיון ובדיבוק חברים, וכן הסיכומים עוברים הגהה ראשונית ע"י בני החבורה, במטרה שהסיכומים יהיו ברורים ומדויקים.

כתיבת הסיכומים נעשית ע"י לימוד יסודי עד לקבלת תמונה ברורה על החומר הנלמד, תוך שימת לב לסדר את הדברים לפי כללים ופרטים, בצורה קצרה מדויקת וברורה, בכדי שהקריאה תהיה מעניינת וקולחת, ותביא את הלומד לקבל בהירות בחומר הנלמד, ולזכור את הדברים לאורך זמן (גם אחרי המבחן...). כמו כן הסיכום כולל כותרות ראשיות וכותרות משנה בכדי לדעת במדויק באיזה נושא עוסק אותו קטע. כאשר מתחיל ענין חדש או מורכב מובאת הקדמה קצרה הנותנת רקע חשוב הנצרך לחומר הנלמד, ומחברות את הלומד לתוכן הדברים.

מהו מקור השיטה לכתיבת הסיכומים?

כתיבת הסיכומים נעשית בצורה מקצועית ויחודית, ע"י שילוב של שלל השיטות הקיימות, ועל פי ידע שנרכש מעיון מקיף בעשרות ספרים תורניים (גמרא ראשונים ואחרונים וספרים בני זמננו) המלמדים את הדרך ללמוד ולחזור ולסכם בצורה טובה נכונה ויעילה. מושקע עמל וזמן רב במטרה שהסיכומים יהיו בצורה המתאימה ביותר, שתביא תועלת מירבית ללומדים.

האם כל אחד יכול לסכם?

בנוסף להדפסת הסיכומים מכוון 'תמצית' את הלומדים לדעת בעצמם את דרכי החזרה והסיכום, וללמוד מתחילה באופן המתאים לחזרה סיכום וידיעה, ע"י פרסום סדרת מאמרים (שהתפרסמו בין השאר ב'אוסף גליונות' תחת השם 'מחשבות טובות'), מאמרים אלו מבארים עשרה כללים חשובים בדרך להגיע למתיקות וידיעת התורה, כיצד ללמוד בצורה חיה ומעניינת, דרכי החזרה והסיכום, הדרך ללמוד למבחנים, ועוד בעניינים אלו. ניתן להרשם לקבלת מאמרים אלו במייל הנ"ל.

האם הסיכומים עוברים הגהה?

הסיכומים נכתבים במספר מהדורות, ועוברים הגהות יסודיות חוזרות ונשנות ע"י לומדים נוספים המשקיעים זמן רב בלימוד החומר והגהת הסיכומים, במטרה להביא ללומדים סולת נקיה וברורה.

כיצד נערכים המבחנים?

מידי שבוע נערכים מבחנים אמריקאיים על מסכתות הש"ס והמשנה ברורה ועוד, ומושקע עמל רב במטרה לדייק בכתיבת השאלות והתשובות, למקד את השאלות על נושאים מרכזיים ולא על דברים צדדיים, למצוא את האיזון הנכון ברמת הקושי של השאלות באופן שהשאלות יסייעו לחזרה ויצרו מחייב לידיעת הנלמד, ומאידיך לא יהיו קשים מידי במטרה שלא להכביד ולייאש.

הדפסת והפצת הסיכומים והמבחנים

כמה סוגים ועותקים מופצים מידי חודש?

בכל חודש נערכים ומודפסים עשרות אלפי עותקים! של סיכומים על מגוון מסלולי לימוד: דף היומי (מהדורת גמרא רש"י ומהדורת גפ"ת), משנה ברורה במסלול הדף היומי בהלכה (הכולל גם סיכום על ספרי מוסר וספרי חפץ חיים הנלמדים במסגרת זו), העמוד היומי, דף הכולל, חבורת ש"ס, אורייתא, תרי דף, ועוד, וכן סיכומים וביאורים ללומדי הדף היומי ב'קנין ירושלמי', וסיכומי הלכה טור ובית יוסף שו"ע ונושאי כלים ללומדי הוראה כגון במסלול 'קנין הלכה', ועוד.

כמה סוגי מבחנים יש?

מבחני 'לדעת', בהם משתתפים אלפי לומדים מידי שבוע, נערכים על הדף היומי, הדף היומי בהלכה, העמוד היומי, חפץ חיים ואהבת חסד, לפי החומר הנלמד בכל שבוע. המבחנים מוקלטים מידי שבוע במערכת טלפונית, וכן במערכת 'נדרים פלוס', באופן שכל לומד יוכל להבחן בקלות על תלמודו. מבחנים אלו, מלבד שהם נשלחים לאלפי הנבחנים מידי שבוע, הם משמשים לומדים רבים לצורך חזרה ומבחן על המסכת או ההלכות שהם לומדים.

כיצד מתבצעת הדפסת הסיכומים והמבחנים?

לאחר הכתיבה והעריכה, החומר נשלח להדפסה בעשרות אלפי עותקים מידי חודש בחודשו, כאשר הדפסה בסדר גודל כזה אורכת מספר ימים.

כיצד מתבצעת ההפצה?

עשרות הקרטונים שבהם כל סוגי הסיכומים והמבחנים מגיעים למרכז החלוקה, שם מחלקים אותם מתנדבים למאות שקיות שבכל אחת יש שמונה סוגי סיכומים ומבחנים. השקיות מחולקות לכמאה נציגי 'תמצית' המכתימים רגליהם ע"מ להביא את הסיכומים לכל נקודות ההפצה, בבתי כנסת כוללים ישיבות ובתים פרטיים, שם הם מוכנסים למעמד מיוחד נגיש וקבוע, ולשם מגיעים מידי חודש אלפי הלומדים לקחת את הסיכומים והמבחנים.

כמו כן הסיכומים והמבחנים נשלחים בדרכים נוספות לכ-20.000 לומדים שנרשמו באופן אישי לקבלתם, לומדים אלו מקבלים מידי שבוע חומר תורני נוסף, סיכומים על כל מועד במועדו (גמרא והלכה), סיכום ייחודי על הפרשה וההפטרה, חומר המלמד כיצד ללמוד נכון ולחזור ולסכם ע"מ לזכור את הלימוד, ועוד.

האם ניתן לקבל חומר נוסף ממאגר הסיכומים והמבחנים?

הסיכומים והמבחנים על מסכתות הש"ס ועל המשנה ברורה ועוד נשלחים כל העת ללומדים רבים המבקשים לקבל חומר לפי סדר לימודם האישי. הסיכומים משמשים בין השאר קבוצות

לימוד שונות, כגון לימוד עמוד יומי בקהילות הקודש / נחנחי דרשו בישיבות הנבחרים מידי חודש על 20 דף מתוך המסכת הנלמדת בישיבה / איגודי בני ישיבות, ועוד מסלולי לימוד.

מהי התועלת ללומדים?

יש כאלו הנעזרים בסיכומים לחזרה מהירה לפני המבחן שהם עושים, אולם רבים מהלומדים לוקחים את הסיכומים כבר בתחילת החודש, ומשתמשים בהם לאורך כל החודש לחזרה על תלמודם. רבים מהלומדים מציינים שהסיכומים נותנים להם הבנה מחודשת ובהירות מיוחדת בחומר הנלמד, מסייעים להם לזכור את הדברים לטווח ארוך, והם קיבלו ע"י הסיכומים אור חדש ומתיקות מיוחדת בלימוד התורה. כמו כן רבים לוקחים איתם את הסיכומים, ומשתמשים בהם ללימוד בזמני נסיעות וכדומה, וכך הם מוצלים זמנים שקשה לנצלם כראוי.

בנוסף הסיכומים והמבחנים מסייעים אלפי לומדים לקבל מלגות על מבחנים, כאשר במצטבר מקבלים אלו הנעזרים בסיכומים ובמבחנים מלויני שקלים מידי חודש, (ברמה שאם חלק מהלומדים שקיבלו מילגה בזכות הסיכומים יתנו את המועשרות ל'תמצית', התרומות יספיקו לכל מה שצריך...). כמו כן לומדים רבים מציינים את העובדה כי הצטרפו למערכת המבחנים בזכות האפשרות לחזור ע"י הסיכומים בזמן קצר ובצורה מסודרת ומעניינת על החומר הנלמד במשך כל החודש.

מדוע הסיכומים נשלחים כבר בתחילת החודש, כאשר עיקר המטרה היא חזרה לפני המבחן?

המטרה בהחלט אינה רק חזרה לפני מבחן, ובטח לא רק לצורך ההצלחה במבחן, המטרה היא שהחומר הנלמד יהפך ל'נכסי צאן ברזל' של הלומד, כאשר כבר לאחר הלימוד יהיה אפשר

להסתייע בסיכומים לסדר את הדברים בצורה ברורה ולחזור עליהם, ואפילו לפני הלימוד יהיה אפשר לעבור על הסיכומים במטרה לקבל תמונה ראשונית על החומר הנלמד. כמובן שא"א לוותר על הלימוד עצמו בצורה יסודית מתוך הגמרא או המשנה ברורה, ומי שמדלג על הלימוד עצמו, ספק אם יצליח במבחן, אבל ודאי שלא ישאר לו מזה כמעט כלום לאורך זמן, וכדברי הגמרא 'כבולעו כן פולטו', לעומת זאת הלומד באופן יסודי ומשתמש בסיכומים להכנה או לחזרה או לשניהם יחד, ובמיוחד אם חוזרים גם במהלך החודש, הסיכומים עוזרים בצורה משמעותית לבהירות ולזכרון כפי שמציינים לומדים רבים.

לאיזה גיל ורמת לימוד מתאימים הסיכומים?

הסיכומים נכתבים בלשון ברורה המתאימה לכל גיל ורמה, ואכן גיל המשתמשים בסיכומים מתחיל בדרך כלל מגיל 12 עד 120, בחורים ומבוגרים, אברכים ובעלי בתים, ואף מרביצי תורה, בארץ ובעולם.

מי מפעיל את כל המערכת, ומה הוא מקבל?

כל הפעילות של מערכות הסיכומים והמבחנים, החל מכתבת הסיכומים, הגהתם, עריכת הקבצים, ההפצה לערים ולשכונות ברחבי הארץ, הפעלת מערכת המבחנים, מתבצעת בהתנדבות מלאה, מתוך הכרת השליחות והתועלת הגדולה שיש בזה ללומדים. מערך ההפצה הגדול והמורכב מתבצע ע"י כמאה אברכים מסורים מכל רחבי הארץ, הטורחים ע"מ להביא את הסיכומים בתחילת כל חודש למאות מוקדי ההפצה (ובמידת הצורך להביא עוד בהמשך החודש). כאן המקום להודות באופן מיוחד לשני אברכים חשובים הטורחים ומכתתים רגליהם באופן מיוחד עבור שליחת החומר לנציגים רבים ברחבי הארץ, וכן לטורחים בהפעלת כל מערך המבחנים.

האם יש עוד תוכניות לעתיד?

סיכומי 'תמצית' ומבחיני 'לדעת' משתדרגים כל העת, בכמות ובאיכות. אנו מקווים לסיים את הסיכומים במתכונת גפ"ת על כל הש"ס, ובמתכונת גמרא טור ובית יוסף שו"ע ונושאי כלים על כל ההלכות הנלמדות להלכה למעשה, לסיים את עריכת המבחנים על כל הש"ס והמשנה ברורה, לערוך סיכומים קצרים ומקיפים על כל מסכת לפי נושאים, לשדרג את הסיכומים הקיימים בעריכה חדשה וטובה יותר, להגדיל כל העת את כמות הלומדים המשתמשים בסיכומים, להפיץ את הגלינות בצורה נרחבת גם בחו"ל.

כמו כן ישנם תוכניות נוספות לעתיד, כגון עריכת סיכומים מותאמים לילדים ולישיבות קטנות כדי להרגיל את הלומדים כבר בעצירתם לחזור ולסכם ולזכור את תלמודם, בבחינת "גם כי יזקין לא יסור ממנו", וכן הדפסת מסכתות ומשנה ברורה וכדומה יחד עם הסיכומים, הוספה של נקודות הפצה רבות, הדפסה והפצה של חוברות הסיכומים בכל העולם, עריכת סיכומים ומבחנים על עניינים חדשים כמו משניות, הקמת מערכת מבחנים מתקדמת המותאמת לכל לומד לפי סדר לימודו, ועוד תוכניות רבות, כל זה במטרה להביא ללומדים סיכומים איכותיים על נושאים רבים ככל האפשר, ולסייע ללומדים 'להתענג במתיקות התורה'.

האם כל הזכויות שמורות?

קבצי סיכומי תמצית מופצים חינם לכל דורש, כאשר המוטו הוא שכל ה'זכויות' שמורות - דווקא ע"י שהם אינם שמורות. בנוסף חוברות תמצית נמכרות במחיר זול מאד כ-50% ממחיר חוברת דומה, כאשר המטרה היא רק לכסות את עלויות ההדפסה, ולכן מי שמדפיס בעצמו מקבל את הקובץ חינם, בנוסף עשרות אלפי הגלינות החודשיים מחולקים חינם, במטרה לסייע לכמה שיותר לומדים לחזור על תלמודם.

ההגרלה הגדולה

הגרלה מיוחדת בימים אלו לשותפים בהזקת התורה. לזוכה תינתן האפשרות לבחור בין תוכנת אוצר החכמה / גופש במלון בשבת / מכשיר 'דרימי' השואב ושוטף בפעולה אחת לזקין קל ומהיר. מחיר כרטיס 18 ₪ לחודש. התורם 50 ₪ לחודש יקבל 4 כרטיסים, והתורם 100 ₪ לחודש יקבל 10 כרטיסים.

במה זוכים התורמים

א' שותפות ברבבות שעות לימוד בכל חודש.
ב' סיוע לרבבות לומדים לזכור את תלמודם.
ג' סיוע לקבלת בהירות ומתיקות בלימוד.
ד' סיוע לאלפים להצטרף למסלולי מבחנים.
ה' סיוע לאלפים לקבל מלגות עבור המבחנים.
ו' כעת ניתנת האפשרות להשתתף בהגרלה הגדולה, עם אפשרות לבחור בין מספר זכיות משתלמות במיוחד.

למה נצרכת עזרתך

הדפסת כמות הגלינות העצומה בכל חודש עולה סכום רב, והגימון מבוסס על שותפתם של אלו הנהנים מהסיכומים ומרגישים זכות להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול. בכדי לבסס ולהגדיל את מערכת הסיכומים והמבחנים בכמות ובאיכות, אנו פוגים בימים אלו לכל הציבור הקדוש, ובפרט לאלו הנהנים מהסיכומים או מהמבחנים, להיות שותפים איתנו בכיסוס והגדלת המערכת, ע"י שותפות בתרומה חודשית קבועה אפילו בסכום סמלי. ביסוס והגדלת המערכת תלויה בשותפות קטנה או גדולה שלכם, והזכויות יזקפו לזכותכם.

לא לו שמונה דברים זוכים ע"י זיכוי הרבים

אחת המעלות החשובות שמוזכרת הרבה בספרים היא מעלת 'זיכוי הרבים', והיינו שהאדם לא יפעל רק עבור עצמו ללמוד תורה ולקיים מצוות כראוי, אלא יפעל לחזק גם אחרים, ומובא בספרים שהעושה כן זוכה בעצמו למעלות גדולות. ולהלן יבואו שמונה דברים שזוכה להם מי שמוזכה את הרבים.

א' כל מה שנעשה מכוחו נזקף לזכותו - כתב בחובות

הלבבות (שער אהבת השם) 'ראוי לך אחי לדעת, כי זכויות המאמין, אפילו אם יהיה מגיע אל התכלית הרחוקה בתקון נפשו לאלוקים יתברך, ואילו היה קרוב לנביאים במידותם הטובות ומנהיגיהם המשובחים והשתדלותם בעבודת הבורא ואהבתם הזכה בו, אינם כזכויות מי שמורה בני אדם אל הדרך הטובה, **שיזכויותיו נכפלות בעבור זכויותם בכל הימים ובכל הזמנים**.'

ב' השגת מעלות רוחניות - איתא באבות (ה' י"ח) כל

המוזכה את הרבים אין חטא בא על ידו (ופירש רש"י (ויזמא פ"ז).) שהקב"ה מדחה מפניו את העבירה שלא

תבוא לידו). **משה זכה וזיכה את הרבים** זכות הרבים תלוי בו.

ג' בנינים תלמידי חכמים - כתם החתם סופר: כתיב "כל היום חונן ומלוה וזרעו לברכה" והיינו שאם אדם חונן ומלוה ונותן לאחרים ומזכה את הרבים זוכה להצלחה בחינן וזרעו לברכה. **וכתב החפץ חיים 'האנשים מזכי הרבים זוכים עבור זה לבנים גדולי התורה שמזכים ישראל בתורה ומצוות**.'

ד' ידיעת מה שלמדו בזכותו, בעולם הבא - כתב

החפץ חיים (שמירת הלשון שער התורה) כתוב בספרים הקדושים שהאדם המחזיק לומדי תורה אע"פ שהיה עם הארץ זוכה שלעתיד ידע גם הוא את התורה, ובאמת דבר פשוט הוא. **כיון שיש לו חלק בעצם שכר תורתו**, וידוע דהתענוגים הגדולים שבגן עדן מתהווים מעצם רוחניות התורה, ממילא צריך לידע את התורה.

ה' זיכה בדין שמים - כתב באור ישראל 'איך ימצא

האדם תרופה ועצה לרצונו לחיות אם לא שנמסור עצמינו לציבור אם מעט ואם הרבה'. והוסיף הסבא

מקלם 'אם אדם רוצה לזכות בדין עליו להיות שייך לכלל, **ושרבים יהיו צריכים לו**, בין שידאג לאחרים ברוחניות ובין שידאג להם בגשמיות, ולא לחיות רק חיי עצמו'.

ו' מתכפר לו עוון ביטול תורה - כתב רבינו יונה (איגרת התשובה) הרוצה להנצל מן העונש המור והעוון הגדול של ביטול תורה, יתעסק בצרכי התלמידים וכו' כדי שיעמדו בעירו **ויהיו עוסקים בתורה על ידו**.

ז' תיקון לעוון גזל - איתא בגמרא (ביצה כ"ט). גזל

ואינו יודע ממנו גזל יעשה בהם צרכי רבים.

ח' הצלחה בתורה ובשאר דברים - אמר מרן הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל 'הנה ידוע שזיכוי הרבים הוא דבר גדול מאד, ומי שמוזכה את הרבים זוכה מידה כנגד מידה, מי שמוזכה את הרבים בתורה זוכה להצלחה בתורה, ומי שמוזכה את הרבים ביראת שמים ובמידות טובות, זוכה גם כן ליראת שמים ולמידות טובות, וכן מי שעושה חסד עם אחרים, מן השמים עושים איתו חסד, **מידה כנגד מידה**.'

ממכתבי הלומדים

אין בפי מילים להודות לכם על הסיכומים המדהימים שכתובים בטוב טעם ודעת, סיכומים שערוכים בלשון קלה ומדוייקת, שנראה שהכותב אותם הבין לעומק את הסוגיא בצורה שיכול להעביר בתימצות ובהירות נפלאה, וכבר אמרו חז"ל "לעולם ישנה אדם... בלשון קצרה". אני רוצה לומר לכם שהרבה פעמים כשאני עובר על הסיכומים אני מגלה הבנה אחרת בכל הסוגיא, וכך מלבד מה מזה שזה עזר לשינון החומר זה עזר ומסייע ל"הנבנת" החומר.

זה לי תועלת עצומה מסיכומי 'תמצית' ומבחינ' לדעת', זה פשוט הפך לי את החיים, אני מרגיש שאני זוכר יותר ויש לי סיפוק אחרי מבחן שאני יודע, וזה נותן לי עידוד ביני לבין עצמי, אין ספק שיש לתורמים זכות של כמות עצומה של לומדים שיש להם סיפוק מהלימוד שלהם בזכות אותם מבחנים והתמצית של הלימוד שהם לומדים, ובוודאי הקב"ה משתבח בקול התורה שמתרונון בבתי המדרש, ועוד, ברוחו ובאומנובו וכשמחכים לתור מסויים התמצית נמצאת בכיס, המבחן משתגן במחשבה, ואז מרגישים שמוקפים בתורה גם במחשבה וגם בפה, וזה גורם גם קידוש ד' וגם קנאת סופרים, שסוחבת עוד אברכים לתוך המעגל של שטף לימוד התורה הקדושה.

ברצוני לשתף אתכם בסיפור מענין שאירע לי לאחרונה, סיפור שמבטא את החיבור והתועלת העצומה שיש לי, ומסתמא גם להרבה אחרים, בסיכומי 'תמצית' ומבחיני 'לדעת'. אני לומד במשך השבוע את החומר הלימודי השבועי, חוזר עליו ע"י הסיכומים הבהירים שלכם, ובכל יום שני בלילה אני עושה את המבחן. לפני מספר שבועות, בתחילת הלילה של מוצאי יום שני, נסעתי עם אשתי לחדר לידה בשעט"ו"מ, כמובן שלא הזנחתי את תפקידי כבעל להשתתף ולסייע, אבל המתנתי לשעת הכושר לגמור את החזרה ולעשות את המבחן, את הזמנים שיכלתי ניצלתי לחזרה על הסיכומים, ובשעה 3 לפנות בוקר נולד לנו בן בשעט"ו"מ, לאחר כשעה ביקשתי את רשותה של היולדת לצאת לכמה רגעים, אותם ניצלתי לעשות את המבחן מהר לפני סגירת המערכת בשעה 5:00, חוויה מרוממת זו נחרטה בליבי חזק, ואני משתף אותכם בכך כדי שתדעו שהסיכומים והמבחנים שלכם הם פשוט חוויה, מלבד התועלת העצומה שיש מהם, פשוט לקרוא סיכומים ברורים ומרתקים שקשה להפסיק באמצע, כאילו זה ספר מתח, ומבחינים עם שאלות קולעות ומקיפות המשקפים נכונה את איכות הלימוד והידיעה. ישלם ד' שרכם להתברך בכל מיילי דמיטב.

אבן מקיר תזעק

מכתב מהקדוש הרב רפאל מרדכי פישוהף הי"ד למערכת תמצית (שנהרג על קידוש ד' כשבידיו סיכומי 'תמצית').

נתקבל בתודה גליונות 'תמצית' הנפלאים, ישר כח, תועלתם כפולה: א' הסיכום הנפלא. ב' מבחיני לדעת המחייבים חזרה שבועית, וכשמם כן הם - גורמים לדעת את הש"ס, הצעתכם להצטרף למבחנים כבר מיושמת זה כה חודשים (ואף זכיתי באחת ההגרות לא מזמן). בהודאה רבה ובברכה לכתיבה וחתימה טובה יחד עם כל המזכים והמזוכים, להגדיל תורה ולהאדיר. ר. פישוהף.

לפני כחודש קיבלנו מכתב מרגש בה כתבה אלמנטרית תבלחט"א: 'תודות מרובות על כל הסיכומים מהם הוא נהנה והפיק תועלת מרובה בתורתו, יתן ד' ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו'.

כמו כן אחד מידידיו כתב: 'איני יודע אם שמעתם, אבל הדפים המוכתמים בדם המופיעים בתמונה שנתפרסמה בקרן שע"י 'קופת העיר' (מלבד הקונטרס), הם סיכומי 'תמצית' שהיו בידיו של הקדוש ר' רפאל מרדכי פישוהף בשעה שכן עוולה קם על נפשו לרוצחו, כמו"כ הקדוש דאג להביא את הסיכומים לעיני מידי חודש'.

סיכומי תמצית ומבחני לדעת במספרים

40 נקודות הפצה חדשות נפתחו בחודשים האחרונים.	18.000 לומדים משתמשים בסיכומים על מסכתות שליומות	2.000.000 גליונות הודפסו עד כה
30 סוגי גליונות נערכים מידי חודש.	500 לומדים בחודש מקבלים סיכומים ללימוד האישי	800.000 מבחנים נעשו עד כה
10 שנות פעילות המתרחבת ומשתדרגת כל העת.	300 נקודות הפצה יעודיות ברחבי הארץ	50.000 שעות לימוד מידי חודש בסיכומי תמצית
8 סוגי גליונות מחולקים מידי חודש בנקודות ההפצה	100 נציגים לחלוקת הגליונות מידי חודש בחודשו.	20.000 גליונות מודפסים ומופצים בכל חודש
7 סוגי מבחנים שונים נערכים מידי שבוע	50 קבוצות משתמשים בסיכומים בסדר לימוד המיוחד	19.000 לומדים מקבלים את הגליונות בדרכים נוספות

1 כל תורם נעשה שותף בכל הפעילות הנ"ל! פרטים בעמוד הבא <<<

ההגרלה הגדולה

מגבית מיוחדת עבור מערכת סיכומי 'תמצית'
ומבחני 'לדעת' עם הגרלות מיוחדות, במטרה לזכות יותר
לומדים בסיכומים ומבחנים איכותיים ומושקעים.

אפשרות ג'

סוף שבוע זוגי
במלון 'גלי צאנז'
או 'כינורות'

אפשרות ב'

מכשיר 'דרימי'
איכותי שואב
ושוטף בפעולה
אחת לנקיון
קל ומהיר של
הבית

אפשרות א'

תוכנת
'אוצר החכמה'

**אוצר
החכמה**
הספרייה היהודית הממוחשבת הגדולה בעולם

במידה ויהיו בהגרלה יותר מ-300 משתתפים יהיה זוכה נוסף באחד מהפרסים הנ"ל.

1 התורם 18 ש"ח להודש (לפחות למשך שנה, או 216 ש"ח חד פעמי), עלות
בסיסית של החזקה שנתית של נקודת חלוקה עם 70 גליונות סיכומים ומבחנים,
שוה ערך לכמאה שעות לימוד ויותר, **זכאי לכרטיס אחד בהגרלה.**

2 התורם 50 ש"ח להודש (לפחות למשך שנה, או 600 ש"ח חד פעמי) עלות החזקה
נקודת חלוקה גדולה עם כ-200 גליונות סיכום ומבחנים, שוה ערך למאות שעות לימוד
ומבחנים, **זכאי 4 כרטיסים בהגרלה. ובנוסף יקבל ללא הגרלה** (בנקודות המכירה
או בתיאום טלפוני) **סט 'תמצית משנה ברורה' על כל המשנ"ב.**

3 התורם 100 ש"ח להודש (לפחות למשך שנה, או 1200 ש"ח חד פעמי)
יקבל 10 כרטיסים להגרלה, ובנוסף יקבל ללא הגרלה (בנקודות המכירה או
בתיאום טלפוני) **סט תמצית הש"ס על כל הש"ס, וכן סט של תמצית משנה ברורה**
על כל המשנ"ב.

ניתן לתרום בטלפון 03-7630585 שלוחה 1450 בעמדות 'נדירים פלוס' קופת תמצית משנה ברורה.

← בהעברה בנקאית בנק הפועלים (12) סניף 533 חשבון 422736 על שם משה שלום.

ניתן לקבל קבלה לפי סעיף 46 בתרומה ב'נדירים פלוס' דרך קופת הילכתא לדעת לחייות כהלכה.

חובה לציין שהתרומה היא עבור 'תמצית'